

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ
СЕДИШТЕМ У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

ЗАШТИТА МАЛОЛЕТНИКА КАО СВЕДОКА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

(мастер рад)

Ментор
Проф. др Саша Атанасов

Студент
Мирјана Савић
Број индекса: 406/2024

Косовска Митровица, 2026.

САДРЖАЈ

УВОД.....	3
1. МАЛОЛЕТНИК – ПОЛМОВНО ОДРЕЂЕЊЕ	7
2. ИСТОРИЈСКИ ПРИКАЗ ТРЕТМАНА МАЛОЛЕТНИКА И СВЕДОКА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ	9
3. ПРАВНИ ОКВИР ЗАШТИТЕ МАЛОЛЕТНИКА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ	13
3.1. МЕЂУНАРОДНИ ПРАВНИ СТАНДАРДИ	13
3.1.1. КОНВЕНЦИЈА О ПРАВИМА ДЕТЕТА	14
3.1.2. ПЕКИНШКА ПРАВИЛА – СТАНДАРДНА МИНИМАЛНА ПРАВИЛА УН ЗА МАЛОЛЕТНИЧКО ПРАВОСУЂЕ	17
3.2. ЗАКОНОДАВСТВО РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ.....	18
4. ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПОСТУПКА У КОЈЕМ УЧЕСТВУЈЕ МАЛОЛЕТНИК	23
5. МАЛОЛЕТНИК У РАЗЛИЧИТИМ ПРОЦЕСНИМ УЛОГАМА	25
5.1. МАЛОЛЕТНИК КАО ЖРТВА (ОШТЕЂЕНИ) У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ.....	26
5.2. МАЛОЛЕТНИК КАО СВЕДОК У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ	28
5.3. ПРАВА И ДУЖНОСТИ СВЕДОКА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ	31
5.3.1. ПРИПРЕМА СВЕДОКА ЗА ДАВАЊЕ ИСКАЗА.....	33
6. МЕРЕ ЗАШТИТЕ МАЛОЛЕТНИКА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ	39
6.1. УЛОГА ОРГАНА СТАРАТЕЉСТВА КАО ОСНОВНОГ ПОСТУЛАТА ЗАШТИТЕ МАЛОЛЕТНИКА	43
7. СТАЊЕ У ПРАКСИ	46
ЗАКЉУЧАК.....	50
ЛИТЕРАТУРА.....	54

УВОД

„Људска права се најчешће дефинишу као она права која људско биће има самим тим што је људско биће – независно од воље државе. Она су изворна, свеопшта, неотуђива и припадају свим људским бићима.“¹ Оно што обезбеђује заштиту људских права јесте: „ратификација међународних докумената, имплементација тих докумената у домаће законодавство и егзистенција и рад институција националног и међународног права.“² Посебна пажња посвећена је заштити права осетљивих група, нарочито малолетника који се, због тога што су у периоду физичког и емоционалног развоја и још увек у великој мери зависни од одраслих, третирају као посебно рањива категорија. Њихова физичка незрелост и емоционална нестабилност захтевају посебне механизме заштите, посебно у ситуацијама када се нађу у додиру са кривичноправним системом. Положај малолетника у кривичном поступку представља једно од најосетљивијих и најсложенијих питања савременог кривично процесног права. У оквиру европских правних система и у међународним стандардима заштите људских права, посебна пажња посвећена је малолетницима који учествују у поступку. Малолетник у процесном положају сведока представља велики изазов пре свега зато што су малолетници изузетно осетљива и рањива категорија коју је неопходно заштитити од застрашивања, одмазде и секундарне виктимизације.³ Савремена доктрина посебно наглашава да малолетник није само извор доказа, већ и субјекат са посебним правима која произилазе из његовог узраста, развојних карактеристика и степена психолошке рањивости.⁴

Заштита права детета, заснива се не само на домаћем праву, већ и на међународним документима. Један од најзначајнијих међународних докумената јесте Конвенција о

---

¹ М. Пауновић, Б. Кривокапић, И. Крстић, *Међународна људска права*, Правни факултет, Београд 2010, 21-22. У: Д. Стојковић, *Ограничење личне слободе малолетника у кривичном поступку (мастер рад)*, Правни факултет у Нишу, Ниш, 2016, 1.

² *Ibid.*

³ И. Илић, „Процесна заштита малолетних жртава злостављања и занемаривања“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* (ур. И. Пејић), Правни факултет у Нишу, Ниш, 2014, 357.

⁴ Е. Moraiti, Р. Gryffroy, *Minors as vulnerable participants in social research activities*, <https://www.timelex.eu/en/blog/minors-vulnerable-participants-social-research-activities>, 19. децембар 2025.

правима детета, коју је усвојила Генерална скупштина УН, 1989. године.⁵ Према члану 1. ове Конвенције: „дете је људско биће које није навршило осамнаест година живота, ако се, на основу закона који се односи на дете, пунолетство не стиче раније“. Управо у том узрасту долази до појава које су значајне и са правног и са друштвеног аспекта као што је малолетничка деликвенција, али и учешћа малолетника у кривичном поступку у својству сведока. Иако се најчешће пажња усмерава на малолетнике као учиниоце кривичних дела, положај малолетника као сведока представља посебан изазов за правосудни систем.

Према *Закону о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*⁶ посебну улогу у заштити малолетних сведока имају надлежни органи који с њима долазе у контакт, најпре полиција, затим јавно тужилаштво, судови, центри за социјални рад и друге институције чији је рад потребно ускладити са принципом најбољег интереса детета, уз поштовање достојанства, права и узраста малолетника. Циљ оваквог поступања је да се спречи секундарна виктимизацију и омогући да малолетник да свој исказ у безбедном и прилагођеном окружењу да би се постигла правичност суђења.

У теорији се истиче да „сведок у кривичном поступку може бити свако лице независно од његовог узраста, пола или психо-физичких карактеристика, под условом да се са тим лицем може успоставити контакт, и да је при томе то лице способно да истинито сведочи о чињеницама која се утврђују у кривичном поступку.“⁷

Како у теорији, тако и у пракси, кључни изазов у овом процесу огледа се у балансирању две потребе. Са једне стране малолетник као сведок може бити једини извор кључних информација о неком кривичном делу (нарочито код кривичних дела насиља у породици, трговине људима и кривичних дела против полне слободе), а са друге стране давање исказа о трауматичним догађајима може представљати значајан психолошки терет за малолетника. Управо из ових разлога, савремени модели заштите инсистирају на

---

⁵ Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета - *Конвенција о правима детета, Службени лист СФРЈ - Међународни уговори*, бр. 15/90 и *Службени лист СРЈ - Међународни уговори*, бр. 4/96 и 2/97.

⁶ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица - *ЗОМУКД, Службени гласник РС*, бр. 85/2005.

⁷ С. Атанасов, *Сведок у кривичном поступку*, Правни факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2020, 11.

мултидисциплинарном приступу, присуству психолога или педагога, као и на специјално опремљеним просторијама за испитивање деце уз употребу снимања исказа. Улога сведока, а посебно малолетног сведока, веома је значајна у сваком кривичном поступку, јер доприноси расветљавању и утврђивању чињеница. Међутим, испитивање малолетника носи ризик од додатне трауме и стреса, нарочито у случајевима када се ради о осетљивим делима као што су сексуално злостављање, породично насиље или трговина људима. Стога, правни систем мора предузети све мере како би се обезбедило да малолетник буде заштићен, а његово сведочење прилагођено узрасту и психофизичкој зрелости.⁸

У раду је детаљно приказан однос према малолетницима као сведоцима у кривичном поступку.

У првом делу рада приказано је појмовно одређење појма *малолетник* са освртом на законски приказ и разумевање овог појма.

У другом делу рада приказан је положај и улога сведока и малолетника у кривичном поступку кроз историју и то кроз три облика кривичног поступка: акузаторски, инквизицијски и мешовити кривични поступак.

У трећем делу рада приказан је правни оквир заштите малолетника у кривичном поступку, најпре кроз међународне стандарде и то Конвенцију о правима детета и Стандардна минимална правила Уједињених Нација за малолетничко правосуђе (Пекиншка правила). У овом делу детаљно је приказан нормативни оквир заштите малолетника у кривичном поступку у законима Републике Србије.

Четврти део рада бави се основним карактеристикама поступка у којима учествује малолетник, основним начелима поступка у који је укључено малолетно лице, као и основним моделима истог.

У петом делу овог рада приказан је малолетник у процесним улогама жртве и сведока. Додатно су приказана и анализирана права и дужности сведока у кривичном поступку, право на присуство стручног лица, право на заштиту и друго. Анализирано је и

---

⁸ Општи протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања, *Службени гласник РС*, бр. 19/2022.

у којим ситуацијама малолетно лице може, односно не мора да буде сведок у кривичном поступку.

Шести део рада бави се мерама заштите малолетника у кривичном поступку са акцентом на улогу органа старатељства као основног постулата заштите малолетника.

У последњем, седмом делу рада, приказана је анализа стања у пракси на територији Републике Србије зарад утврђивања у којој мери и на који начин је у пракси примењен правни оквир заштите малолетника у кривичном поступку. Закључак представља сумирање свих елемената рада.

У раду се пошло од неколико хипотеза:

1. Законодавство Републике Србије је у великој мери усклађено са међународним законодавством, али га је неопходно стално унапређивати.
2. Примена посебних процесних мера заштите малолетника као сведока значајно смањује секундарну виктимизацију у кривичном поступку.
3. Правни оквир Републике Србије пружа адекватну нормативну заштиту малолетних сведока, али постоје недостаци у практичној примени тих одредаба.

У раду је примењен нормативно-правни метод којим су анализиране одредбе закона, како Републике Србије, тако и међународних закона, а зарад утврђивања начина правне заштите малолетника као сведока. Даље, коришћен је аналитичко-синтетички метод, односно вршена је анализа појединачних закона и мера (попут начина испитивања, искључивања јавности и др.), а потом су синтезом добијених резултата извођени закључци о ефикасности заштите малолетника у кривичном поступку. Једним делом примењен је емпиријски метод и то у статистичком приказу одређених података. Током израде рада коришћен је историјски метод за приказ развоја правне заштите малолетника као сведока, од настанка до данас.

1. МАЛОЛЕТНИК – ПОЈМОВНО ОДРЕЂЕЊЕ

Појам малолетник се у различитим дисциплинама (праву, социологији, криминологији и др.) дефинише на различите и специфичне начине, а везано за област којом се дисциплина бави.⁹ У правном контексту најчешћа дефиниција малолетника односи се на особу која још увек није достигла законску старосну границу пуноправности која је у највећем броју земаља, укључујући и Србију, навршених 18 година живота. На територији Републике Србије прецизнију дефиницију термина даје ЗОМУКД, али се правима малолетника баве и други закони, пре свега Устав Републике Србије, Породични закон, Кривични законик, Закон о наслеђивању и други.¹⁰ Правни теоретичари анализирају ове законске оквире. Тако, Шкулић рецимо у својим делима детаљно обрађује малолетничко кривично право и поставља питање одређивања појма *криминалитет малолетника*, решавајући терминолошку дилему у прилог термина *деликвенција* ради истицања специфичности њиховог кривичнопроцесног положаја.¹¹ Са друге стране, Ћорић пише о сличностима и разликама између појма *дете* и *малолетно лице* у правном смислу, указујући на то да дефиниције могу бити контрадикторне у различитим законима.¹²

Особа млађа од 14 година сматра се дететом у правном смислу, јер због свог узраста није способна да сноси одговорност, док се особе са навршених 14 година сматрају малолетницима који су способни да сnose одговорност за своја дела.¹³ Појам малолетника дефинисан је чланом 3. ЗОМУКД-а, као и чланом 112. став 9. Кривичног законика.¹⁴ Према дефиницији малолетником се сматра лице које је навршило 14 година, а

⁹ V. Nikolić Ristanović, „Kriminalitet maloletnika ili maloletnička delikvencija: pojmovno određenje i njegov značaj“, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, br. 1-2/2012, Beograd, 2012, 184.

¹⁰ M. Banić, M. Petrović, I. Stevanović, *Analiza zakonodavstva Republike Srbije iz perspektive prava deteta*, Centar za prava deteta, 2011, 6.

¹¹ Н. Милошевић, „Милан Шкулић, *Малолетничко кривично право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2011, 428“, *Анали Правног факултета у Београду*“, бр. 2/2011, Београд, 2011, 399-402.

¹² D. Ćorić, “O sličnostima i razlikama definicija pojmova „maloletno lice“ i „dete“ u domaćem pozitivnom pravu”, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, br. 1/19, Beograd, 2019, 29-43.

¹³ М. Шкулић, *Коментар Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*, Службени гласник, Београд, 2024, 50.

¹⁴ Кривични законик – КЗ, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – исп., 107/2005, - исп., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 и 94/2024.

није навршило 18 година. Малолетници се у кривичном поступку, између осталог, јављају као жртве или сведоци, а неретко су истовремено и жртве и сведоци кривичног дела. У којем год својству се појављују, према малолетнику је потребно поступити на начин који одговара његовом узрасту, степену зрелости и другим својствима личности, уз поштовање достојанства малолетника, подстицање његовог целовитог развоја и учешћа у сопственој ресоцијализацији, придржавајући се савремених педагошких, психолошких и педолошких знања и искустава.¹⁵

---

¹⁵ Д. Јовашевић, *Малолетничко кривично право*, Беосинг, Београд, 2008, 161.

2. ИСТОРИЈСКИ ПРИКАЗ ТРЕТМАНА МАЛОЛЕТНИКА И СВЕДОКА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Историјски гледано, третман малолетника у кривичном поступку прошао је кроз бројне фазе које су биле у тесној вези са политичким, правним, културним и друштвеним контекстом одређеног периода. Положај детета у друштву, представе о родитељству, моралу, кривици и казни утицали су на то како су одређени правни системи уређивали и одговорност и заштиту малолетника. Данашњи принципи малолетничког правосуђа, попут посебне заштите, индивидуализације поступања, и вођења рачуна о најбољим интересима детета, нису се развили одједном већ су резултат дуготрајне еволуције права од римског периода, па до модерног законодавства.¹⁶ Бројне историјске промене које су се десиле у овом дугом раздобљу обликовале су савремену позицију малолетника у кривичном поступку.

Без обзира о ком временском периоду говоримо, крајњи циљ сваког покренутог кривичног поступка био је да се утврди извршилац. У ову сврху коришћени су различити докази, али је до двадесетог века сведок најчешће био тај који је омогућавао сазнања о одређеном кривичном делу. Улогу сведока кроз историју можемо посматрати кроз три основна типа кривичног поступка: акузаторки, инквизицијски и мешовити.¹⁷

Акузаторски (оптужни) кривични поступак представља најстарију форму кривичног поступка насталу на подручју држава Мале Азије, ширећи се и на европски континент (античка Грчка и Рим) где постоји до 3. в. н. е. и поново се обнавља након пада Западног римског царства и постоји све до 14. века. Овај облик кривичног поступка постоји и данас у мање – више непромењеном облику у Енглеској, САД-у, Аустралији и другим земљама.¹⁸ Како су наука и техника у ово време биле неразвијене, главни извор доказа били су сведоци које су користили и тужилац и оптужени. Редослед испитивања је унапред био одређен, прво су испитивани сведоци које је имао тужилац, а затим

¹⁶ К. Artello et al., “What do we do with those kids? A critical review of current responses to juvenile delinquency and an alternative”, *24 Aggression and Violent Behavior*, Amsterdam, 2015, 2.

¹⁷ С. Атанасов, *op. cit.* (2020), 17.

¹⁸ *Ibid.*

оптужени. Сведок би се у оквиру овог поступка најпре заклео, а потом је одговарао на питања стране која га је позвала. За тим је следило испитивање друге странке. У овом постуку, сведок је имао само право да одговара на питања. Некада се сведочење заснивало на ономе до чега је сведок дошао чулима, а некада на ономе што је чуо од других (оваквом исказу се није придавала велика вредност).¹⁹

У акузаторском поступку није било неограничене грађанске дужности сведочења, јер су одређена лицу правно била неспособна за сведочење (попут лица која су била већ осуђена за неко кривично дело, лица која су већ била позната по давању лажних исказа, бивши робови и др.). Робови у суштини нису били изузети од сведочења, али нису могли да сведоче против бивших робовласника и њихових потомака.²⁰ Они су најчешће испитивани у крајњој нужди и увек подвргнути тортури, јер се сматрало да само тако говоре истину.²¹ Када је реч о малолетницима у римском праву односи су били засновани на концепту узраста и способности за разумевање дела.²²

Инквизициони кривични поступак јавља се у 13. веку у Западној Европи и траје до Француске буржаске револуције (1789). За разлику од акузаторског кривичног поступка где је процес започињао тужилац, у инквизиционом кривичном поступку то чини суд, а поступак се састојао из два дела: истраге и суђења. Сведоци су испитивани у поступку истраге и њихове изјаве су записиване, а касније на суду читане – суд није испитивао сведоке. Исказ сведока се у овом поступку вредновао према репутацији сведока, али и полу. Исказ једног сведока није могао да доведе до осуђујуће пресуде, али се исказ два беспрекорна сведока сматрао пуним доказом и био раван признању окривљеног.²³ У праву српске средњовековне државе, положај малолетника није био посебно регулисан.²⁴

Помак у погледу положаја малолетника у области кривичног права представља кривични законик Каролина из 1532. године (*Constituto Criminals Carolina*) који садржи делом одредбе римског, делом средњовековног законодавства. Према овом законнику

---

¹⁹ V. Bayer, *Kazneno postupovno pravo*, I knjiga, Poviestni razvoj, Zagreb, 1943, 30-31, У: С. Атанасов *op.cit.*, 18.

²⁰ С. Атанасов, *op. cit.* (2020), 18.

²¹ *Ibid*, 19.

²² V. Vuolanto, "Children in Roman Law" (Extract), *Oxford Classical Dictionary*, Oxford, 2018.

²³ С. Атанасов, *op. cit.* (2020), 18, 20 - 22.

²⁴ Д. М. Благоић, *Малолетнички затвор у кривичном праву Републике Србије (докторска дисертација)*, Правни факултет у Београду, Београд, 2015, 15-16.

способност разумевања дешавања током процеса везивала се за полну зрелост коју је одређивао судија, с тим што се дете до навршених четрнаест година сматрало малолетником.²⁵

Крај 18. и почетак 19. века доноси нови тип кривичног поступка, тзв. мешовити кривични поступак настао спајањем акузаторског и инквизиционог кривичног поступка. У овом поступку основне кривично процесне функције (оптужба, одбрана и суђење) су раздвојене и поступак се одвија у два дела: претходни и главни поступак, при чему претходни поступак садржи елементе инквизиционог кривичног поступка, а главни поступак садржи елементе акузаторског кривичног поступка.²⁶

Под утицајем развоја хуманистичких теорија, значајније промене у виђењу малолетника у кривичном поступку настају у 18. и 19. веку. Деца постепено постају засебна категорија чији развој захтева посебан третман, што води у стварање првих институција које су, иако далеко од савремених, представљале преломан тренутак за настанак малолетничког правосуђа.²⁷

Упоредо са развојем овог облика законодавства у Европи, развија се и српско кривично законодавство. Од 1847. године у Србији се јављају први писани документи који помињу посебна правила у третирању малолетника. Ово је такође период у ком су писана документа почела на изванредан начин да регулишу питање положаја малолетника у кривичном поступку, али још увек не говоримо о модерно развијеним системима малолетничког правосуђа.²⁸

У другој половини 20. века долази до снажног уобличавања заштите малолетника у кривичном поступку и настају неки од најзначајнијих документа попут: Женевске конвенције о правима детета (1924),²⁹ Декларације Уједињених нација о правима детета

---

²⁵ Ч. Ј. Марјановић, *О положају малолетника у материјалном кривичном праву*, Београд, 1935, 137. У: Д. Благић, *op. cit.* 15.

²⁶ С. Атанасов, *op. cit.* (2020), 23.

²⁷ А. Carić, I. Kustura, „Kamo ide hrvatsko maloljetničko kazneno zakonodavstvo?“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 47/2010, 793-794. У: Д. М. Благић, *op. cit.*, 17.

²⁸ *Ibid*, 20-21.

²⁹ *Geneva Declaration of the Rights of the Child of 1924*, adopted Sept. 26, 1924, League of Nations O. J. Spec. Supp. 21, at 43, 1924.

(1959), Пекиншких правила (1985),³⁰ и других. Овим актима прокламована је претпоставка да се према деци мора поступати у складу са њиховим годинама и развојним потребама.

Значајан утицај у Европи имала је и пракса Европског суда за људска права који је указао да малолетници морају имати посебан статус у поступку, укључујући право на присуство родитеља и објашњење поступка на разумљив начин.

На простору Србије први облици посебног поступања према малолетницима јављају се у законима Кнежевине Србије у 19. веку, али систематско уређење настаје тек у другој половини 20. века.³¹ Кључни корак у модернизацији представља доношење ЗОМУКД-а (2005) који уводи јасну поделу на млађе и старије малолетнике, приоритет интереса детета и специјализацију судија и тужилаштва. Овај закон чини основу домаћег система регулисања положаја малолетника у области кривичног поступка и у великој мери је усклађен са европским и међународним стандардима, иако су бројни изазови и даље присутни.³²

Историјски развој третмана малолетника као сведока у кривичном поступку показује од римског права, па све до савремених међународних стандарда, постепено учвршћивање схватања да малолетници заслужују посебан приступ заснован на њиховом развоју, потребама и могућностима. Процес усавршавања и развоја и даље траје, јер изазови као што су друштвене кризе и технолошке промене захтевају стално унапређивање система.

---

³⁰ Стандардна минимална правила Уједињених Нација за малолетничко правосуђе - *Пекиншка правила*, Резолуција 40/33 Генералне скупштине Уједињених нација од 29. новембра 1985. године

³¹ М. Шкулић, *Кривично право – посебни део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2007, 415-418.

³² I. Stevanović, *Izazovi u postpenalnom prihvatu maloletnih počinilaca krivičnih dela u Srbiji (norme, praksa i mere unapređenja)*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2020, 131-135.

3. ПРАВНИ ОКВИР ЗАШТИТЕ МАЛОЛЕТНИКА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Правна заштита малолетника у кривичном поступку представља посебно осетљиву и сложену област кривичног права. Малолетници као лица у развоју, захтевају посебан третман у поступку како би се, превасходно, спречиле негативне последице по њихов психички и социјални развој. Због тога се у савременим правним системима примењују посебни процесни механизми и стандарди чији је циљ да се заштите њихови најбољи интереси.³³ Учешће малолетника у кривичном поступку у процесном положају оштећеног и као сведока, или истовремено и као жртве и као сведока, носи бројне ризике по правилан емоционални развој малолетника, због чега закон предвиђа посебне гаранције које треба да обезбеде хумано, правично и педагошки оправдано поступање.³⁴

Заштита малолетника као сведока у кривичном поступку уређена је посебним законима, стандардима, конвенцијама и прописима, како на међународној, тако и на домаћој сцени и има за циљ да обезбеди прилагођен, разуман и делотворан третман малолетних лица у различитим процесним улогама. На територији Републике Србије најзначајнији су: Кривични законик, Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, затим Законик о кривичном поступку, Закон о социјалној заштити и бројни други закони, док међународну основу заштите малолетника у кривичном поступку чини Конвенција о правима детета са додатним правилима и смерницама о чему ће посебно бити речи у наставку рада.

3.1. МЕЂУНАРОДНИ ПРАВНИ СТАНДАРДИ

Један од првих аката, Декларација о правима детета, тзв. Декларација из Женева, донета је пре више од 100 година, тачније 1924. године. Како и сам њен назив наводи, у

³³ S. Brkić, „Specificnosti opažanja dece kao svedoka“, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, br. 2–3/2011, Beograd, 2011, 308.

³⁴ J. Dragojlović, „The Minors as Victims in a Criminal Proceedings for Criminal Offenses against sexual Freedom“, *Pravo – teorija i praksa*, br. 04/2022, Novi Sad, 2022, 77.

истој декларацији постојала су бројна права која се односе на дете.³⁵ Нека од основних права детета су:³⁶

- Дете има право на материјалне и духовне услове за правилан развој;
- Дете које је гладно мора бити нахрањено, болесно дете мора бити лечено, дете које је заостало мора добити помоћ, сироче и бескућник морају добити помоћ и заштиту;
- Дете мора добити помоћ у кризним тренуцима;
- Детету се мора обезбедити издржавање и заштита од сваког облика експлоатације, и
- Дете мора да се одгаја уз свест да његове способности морају да служе његовим ближњима.

Уз већ поменути Женевску конвенцију, која је први документ оваквог типа и која се бави правима деце, постоји и много других стандарда, правила и конвенција која се фокусирају на ову тему. Неке од најзначајнијих, а које се баве правима детета као сведока у кривичном поступку и о којима ће у даљем тексту бити речи су:

1. *Конвенција о правима детета,*
2. *Тзв. Пекиншка правила - Стандардна минимална правила за малолетничко правосуђе.*

3.1.1. КОНВЕНЦИЈА О ПРАВИМА ДЕТЕТА

Најзначајнији међународни акт који говори о правима детета и који је, као такав, изнад свих других међународних аката тог типа који са њим морају бити усклађени јесте Конвенција о правима детета, а која спада у групу аката Уједињених Нација.

Колики је њен значај говори и чињеница да је бивша СФРЈ донела и закон о ратификацији ове конвенције под називом Закон о ратификацији Конвенције Уједињених

---

³⁵ М. Д. Ковачевић, *Међународни стандарди у области кривичних санкција и мера за малолетнике (докторска дисертација)*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2013, 70.

³⁶ *Ibid*, 70-71.

нација о правима детета. У овом закону се наводи да се ратификује Конвенција Уједињених нација о правима детета усвојена 20. новембра 1989. године на 44. заседању Генералне скупштине Уједињених нација у Њујорку, сачињена у оригиналу на арапском, енглеском, француском, кинеском, шпанском и руском језику.³⁷ У уводном делу конвенције наглашено је на коју категорију особа се примењују правила предвиђена овим документом. Према дефиницији Конвенције, „дете представља свако људско биће које није достигло 18 година живота, осим у случају да локални закон предвиђа раније стицање пунолетства“.³⁸

Уговорнице ове Конвенције ће поштовати и обезбеђивати права утврђена овом Конвенцијом сваком детету које се налази под њиховом јурисдикцијом без икакве дискриминације и без обзира на расу, боју коже, пол, језик, вероисповест, политичко или друго уверење, национално, етничко или социјално порекло, имовинско стање, онеспособљеност, рођење или други статус детета, његовог родитеља или законског старатеља. Стране уговорнице ће предузети све одговарајуће мере како би се обезбедила заштита детета од свих облика дискриминације или кажњавања заснованог на статусу, активностима, израженом мишљењу или уверењу дететових родитеља, законских старатеља или чланова породице. У свим активностима које се тичу деце, без обзира да ли их предузимају јавне или приватне институције социјалног старања, судови, административни органи или законодавна тела, најбољи интереси детета биће од првенственог значаја.³⁹

Конвенција о правима детета јесте заправо документ који регулише правни положај детета у савременом свету. Иста се састоји из 54 члана који се деле на 3 целине.⁴⁰

У циљу анализе положаја и заштите малолетних лица као сведока у кривичном поступку, посебно је значајно истаћи релевантне одредбе Конвенције о правима детета УН, а које представљају међународне стандарде и обавезујући правни оквир држава

---

³⁷ Чл. 1. *Конвенције о правима детета.*

³⁸ *Ibid.*

³⁹ Чл. 1-3. *Конвенције о правима детета.*

⁴⁰ Ђ. Ignjatović, „Međunarodni izvori prava izvršenja krivičnih sankcija prema maloletnicima“, *Crimen*, br. 2, Beograd, 2018, 200.

чланица. У Табели 1 приказани су одабрани чланови Конвенције, њихов садржај и начин примене у домаћем законодавству и пракси.

Табела 1 Приказ чланова Конвенције о правима детета значајних за заштиту малолетника у кривичном поступку

Члан Конвенције	Текст члана	Посебни услови
Члан 12. Право детета на слободно изражавање мишљења и учешће у поступцима.	Стране уговорнице ће обезбедити детету право слободног изражавања свог мишљења о питањима која се тичу њега, уз одговарајућу пажњу према годинама и зрелости детета. Такође, детету ће бити омогућено да буде саслушано у свим судским и административним поступцима, било директно или путем заступника, у складу са националним процесним правилима.	Малолетни сведок се испитује уз присуство стручног лица (психолога, педагога).
Члан 16. Право детета на заштиту приватности и угледа.	Дете не сме бити изложено произвољном или незаконитом мешању у његову приватност, породицу, дом или преписку, као ни незаконитим нападима на његову част и углед. Детету припада законска заштита од таквих мешања или напада.	Забрана објављивања личних података малолетног сведока у медијима, могуће је вођење поступка и без присуства јавности.
Члан 19. Заштита од насиља и злоупотребе.	Стране уговорнице ће предузети законске, административне, социјалне и образовне мере за заштиту деце од физичког и менталног насиља, злостављања, запостављања и експлоатације. Ове мере укључују ефикасне социјалне програме који пружају подршку деци и	Приликом испитивања малолетног лица, треба предузети све мере, како би се спречила секундарна виктимизација.

	онима који се о њима брину, као и поступке за пријаву, истрагу и праћење случајева злостављања.	
Члан 39. Право деце жртава на опоравак и социјалну интеграцију.	Стране уговорнице ће предузети све одговарајуће мере за подстицање физичког и психолошког опоравка и друштвене реинтеграције деце жртава било ког облика занемаривања, искоришћавања, злостављања или окрутног поступања, како би се обезбедили услови који подстичу здравље, самопоуздање и достојанство детета.	Пружање социјалне, медицинске и психолошке подршке малолетном сведоку који је уједно и жртва.
Члан 40.	Дете има право на поступак, који уважава његово достојанство и узраст.	Без директног сусрета са окривљеним ако то може угрозити малолетника.

Наведени чланови Конвенције о правима детета не односе се искључиво на положај малолетног сведока у кривичном поступку, већ се примењују на све малолетнике, без обзира на процесну улогу. У овом раду они су узети као полазни пример ради анализе и надовезивања на специфичан положај и заштиту малолетног сведока у кривичном поступку.

Конвенција о правима детета поставља стандарде за заштиту свих малолетника. Република Србија, као потписница Конвенције, ускладила је своје законодавство са њеним одредбама.

3.1.2. ПЕКИНШКА ПРАВИЛА – СТАНДАРДНА МИНИМАЛНА ПРАВИЛА УН ЗА МАЛОЛЕТНИЧКО ПРАВОСУЂЕ

Стандардна минимална правила Уједињених нација за малолетничко правосуђе – позната као Пекиншка правила, јесу правила која су усвојена са посебним циљем да заштите права и потребе деце у контакту са законом. Ова правила наглашавају добробит

детета и принцип пропорционалности и истичу да, при разматрању сваког конкретног случаја треба узети у обзир специфичне околности везане за дете. Пекиншка правила су кључни документ за све стручњаке који се баве децом у додиру са законом, али нису обавезујућа за примену у земљама које су чланице Уједињених нација.⁴¹

Пекиншка правила, као међународни документ који се односи на малолетна лица, заправо су донета пре саме Конвенције о правима детета, тачније 1985. године и остварила су значајан утицај на текст Конвенције. Пекиншка правила почивају на начелима која се односе на положај детета у друштву.⁴²

Пекиншка правила формално су усмерена на малолетнике у својству учинилаца кривичних дела, али њихови принципи о заштити достојанства, приватности и добробити малолетника имају ширу примену, укључујући и малолетнике који се у поступку појављују као жртве или сведоци.

3.2. ЗАКОНОДАВСТВО РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Заштита малолетника као сведока у кривичном поступку је у домаћем законодавству регулисана кроз више различитих закона и подзаконских аката, који у целини чине правни оквир за заштиту малолетника у кривичном поступку. Основни извор је Законик о кривичном поступку, али значајну улогу имају и Кривични законик, Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, као и други закони који се у ширем смислу баве заштитом права детета попут Породичног закона и Закона о социјалној заштити. Поред тога, посебни закони попут Закона о спречавању насиља у породици и Закона о бесплатној правној помоћи додатно доприносе унапређењу процесне и материјалне заштите малолетника. Циљ овог дела рада јесте да се прикажу и анализирају релевантни прописи Републике Србије, са посебним освртом на њихове одредбе које се односе на положај и заштиту малолетника у својству сведока.

---

⁴¹ Стандардна минимална правила УН за малолетничко правосуђе (Пекиншка правила), *Права детета и малолетничко правосуђе, одабрани међународни инструменти*, бр. 3, Центар за права детета Београд, UNICEF, 6. <https://npm.ombudsman.org.rs/attachments/3%20Pekinska%20pravila.pdf>, 22.05.2026.

⁴² М. Д. Ковачевић, *op. cit.*, 89.

*Законик о кривичном поступку*⁴³ - овим законом се прецизно утврђује ко може бити сведок, као и дужности сведока. Сведоци имају кључну улогу у утврђивању чињеничног стања, па је важно одредити ко све може бити позван да сведочи.

Прво, законик одређује категорије лица која могу бити сведоци и одређене стручњаке чије знање може бити од значаја за конкретан случај. Наравно, постоје и изузећа, односно лица која се не могу испитивати као сведоци и не морају бити сведоци, попут чланова породице жртве и малолетно лице, које није способно да разуме значај права да је ослобођено од дужности сведочења.

Заштита сведока је један од кључних аспеката овог закона, који предвиђа мере које могу да се предузму у случајевима када сведоци могу бити у опасности због својих изјава.

Поред тога, прописује се и поступак за одређивање статуса заштићеног сведока као посебне мере заштите за оне сведоке који су изложени ризику или опасности због својих сведочења. У остатку рада ћемо детаљније размотрити све ове аспекте, укључујући критеријуме, обавезе сведока током поступка, методе испитивања, као и процедуре које се примењују. Ово ће нам омогућити дубље разумевање улоге сведока у правном систему Републике Србије и значаја њихове заштите.

*Кривични законик*⁴⁴ - овај закон не садржи процесне норме које уређују положај сведока, ипак његове одредбе су значајне, јер управо инкриминације дела против полне слободе и брака и породице и других, најчешће стављају малолетнике у положај оштећених или сведока у кривичном поступку. Собзиром на природу ових кривичних дела, потреба за заштитом малолетних сведока је изражена и остварује се кроз посебне процесне механизме предвиђене у Законнику о кривичном поступку.

*Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*⁴⁵ - овај закон садржи важне одредбе које се односе на заштиту малолетника у оквиру кривичног поступка. Ове одредбе су усмерене на пружање адекватне заштите малолетницима.

---

⁴³ Законик о кривичном поступку – ЗКП, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС.

⁴⁴ КЗ.

⁴⁵ ЗОМУКД.

Наиме, Закон садржи посебне одредбе о заштити малолетних лица као оштећених у кривичном поступку који се могу јавити и као сведоци, што значи да им је омогућено да изнесу своје искуство и да утичу на исход поступка. Заштита њихових права и интереса је од изузетног значаја, те закон прописује одговарајуће мере како би се максимално обезбедио њихов безбедан и достојанствен наступ у кривичном поступку.

У целини, овај закон представља кључни инструмент у осигуравању правде и заштите малолетника, и има за циљ да створи праведнији и хуманији систем за све младе људе укључене у кривичноправни поступак.

Породични закон⁴⁶ - овај закон представља основни нормативни оквир за заштиту права детета у различитим ситуацијама које се тичу породице и родитељства. Не само да уређује односе између родитеља и детета, већ поставља и општа начела која се примењују у свим поступцима који укључују децу.

Према члану 6. ПЗ у поступку који укључује присуство детета свако мора да се руководи најбољим интересом детета. Држава треба да предузме све мере заштите малолетника од занемаривања, било каквог облика злостављања и од свих облика експлоатације, она мора да вреднује и уважава, штити и додатно унапређује права детета.⁴⁷ Члан 266. ПЗ говори о обавези суда да се руководи најбољим интересом детета.

Закон о социјалној заштити⁴⁸ - омогућава да центри за социјални рад активно учествују у заштити малолетника, кроз пружање психолошке и социјалне подршке, присуством стручних лица током иситивања, чиме се обезбеђује да малолетник сведочи у окружењу у ком се осећа безбедније.

Закон о спречавању насиља у породици⁴⁹ - штити све чланове породице, укључујући и малолетнике. Надлежни органи су дужни да када је потребно предузму хитне мере заштите, обезбеде безбедно окружење током испитивања у кривичном поступку и спрече додатну трауму малолетника.

---

⁴⁶ Породични закон – ПЗ, *Службени гласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011 – др. закон и 6/2015.

⁴⁷ Чл. 6. ст. 1-3. ПЗ.

⁴⁸ Закон о социјалној заштити – ЗСЗ, *Службени гласник РС*, бр. 24/2011 и 117/2022 – одлука УС.

⁴⁹ Закон о спречавању насиља у породици – ЗСНП, *Службени гласник РС*, бр. 94/2016 и 10/2013 – др. закон.

*Закон о полицији*⁵⁰ - прописује обавезу полиције да предузме мере заштите лица која су изложена ризику. У контексту малолетника као сведока, полиција треба да обезбеди безбедно окружења приликом сведочења и спречи контакт жрве и сведока са потенцијалним насилником.

*Закон о јавном тужилаштву*⁵¹ - прописује обавезе јавних тужилаца у заштити права малолетника, укључујући надзор над применом посебних мера током испитивања у сврху омогућавања безбедног поступка.

*Закон о бесплатној правној помоћи*⁵² - омогућава малолетницима који сведоче у кривичном поступку правну помоћ без накнаде, чиме им је обезбеђена правна заштита и равноправан положај у поступку.

*Закон о спречавању злостављања на раду*⁵³ - забрањује било коју форму злостављања и дискриминације, укључујући ситуације у којима малолетник може бити изложено ризику у радној средини.

Поред законских аката, у области заштите малолетних лица значај има и *Посебан протокол о поступању правосудних органа у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања*.⁵⁴

Према овом протоколу, злоупотреба или злостављање малолетника подразумева све облике физичког и емоционалног злостављања, сексуалну злоупотребу, занемаривање или поступак који се може сматрати немарним, и било какав облик експлоатације, што може да доведе до нарушавања здравља малолетника, да угрози њихов развој или достојанство у оквиру односа који треба да буде заснован на одговорности и поверењу, једноставно речено односа са одраслима који малолетницима треба да пруже могућу заштиту.

---

⁵⁰ Закон о полицији – ЗП, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

⁵¹ Закон о јавном тужилаштву – ЗЈТ, *Службени гласник РС*, бр. 10/2023.

⁵² Закон о бесплатној правној помоћи – ЗБПП, *Службени гласник РС*, бр. 87/2018.

⁵³ Закон о спречавању злостављања на раду и дискриминацији – ЗСЗР, *Службени гласник РС*, бр. 36/2010.

⁵⁴ Посебни протокол о поступању правосудних органа у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања, *Министарство правде Републике Србије*, Министарство правде Републике Србије, Београд, 2009.

Нормативни оквир у области регулисања заштите малолетника као сведока у кривичном поступку предвиђа одређене процесне гаранције као што су: искључење јавности са главног претреса, ограничење броја испитивања малолетника и учешће педагога и/или психолога у поступку,⁵⁵ а све са циљем наношења што мање штете малолетнику. Правни оквир заштите малолетника у кривичном поступку у Републици Србији усклађен је са међународним стандардима. Посебни закони, стручна лица и процесне гаранције омогућавају заштиту малолетника. Ипак, даље унапређење праксе и континуирана едукација носилаца правосудних функција остају кључни предуслов ефикасне заштите малолетника.

---

⁵⁵ Чл. 54-56. ЗОМУКД.

4. ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПОСТУПКА У КОЈЕМ УЧЕСТВУЈЕ МАЛОЛЕТНИК

Малолетници представљају посебно осетљиву категорију, па стога, у већини правних система, имају кривичноправни третман различит од пунолетних учинилаца. Реч је о лицима у процесу биопсихичког развоја, чији душевни апарат није у могућности да у потпуности схвати значај друштвених норми.

Главни разлог за овакво регулисање кривичног поступка у ком учествују малолетници лежи у чињеници што се ова лица налазе у посебном биопсихичком стању које се карактерише, пре свега, наглим степеном израстања, великом колебљивошћу и посебном подобношћу да се на њих утиче.⁵⁶ Основне карактеристике овог поступка огледају се у његовој посебној организацији, по улози специјализованих органа, ограничењу јавности и др.⁵⁷ Орган поступка је дужан да у свакој фази поступка води рачуна о личности малолетника, његовом узрасту, зрелости и условима у којима живи.

Основно начело поступка јесте начело најбољег интереса малолетника које је преузето из Конвенције о правима детета. Ово начело подразумева да све одлуке које се доносе у поступку морају бити усмерене ка заштити и добробити детета, односно малолетника.⁵⁸

Кривични поступак у ком на било који начин учествује малолетник има мултидисциплинарни карактер, што је још једна значајна разлика у односу на класичан поступак. Овај поступак воде специјализовани органи – судије за малолетнике, јавни тужилац за малолетнике и полицијски службеници који су посебно обучени за рад са децом,⁵⁹ што осигурава да лица у поступку поседују неопходна знања из области психологије, педагогије и социјалног рада. Додатно, када се малолетник у поступку појављује као оштећени или сведок, примењују се посебне мере заштите ради спречавања

---

⁵⁶ С. Бејатовић, *Кривично процесно право*, Службени гласник, Београд, 2019, 520.

⁵⁷ *Ibid*, 526-529.

⁵⁸ Чл. 3. Конвенција о правима детета.

⁵⁹ Чл. 150-151. *ЗОМУКД*.

секундарне виктимизације и оне подразумевају прилагођен начин испитивања и обавезно учешће претходно поменутих стручних лица током давања исказа.⁶⁰

У Републици Србији поступак у ком учествују малолетници је уређен ЗОМУКД. У складу са законом, јавност је увек искључена из поступка у ком учествују малолетници. Једино веће за малолетнике може дозволити присуство научним радницима, лицима која се баве васпитавањем и заштитом малолетника, као и лицима која се баве малолетничким криминалитетом.⁶¹

Према ЗОМУКД, без дозволе суда не сме се објавити ток поступка као ни одлука донесена у том поступку. Објавити се може само онај део поступка, односно само онај део одлуке за који постоји одобрење, али у том случају не смеју да се наводе име малолетног лица и други подаци на основу којих би се могло закључити о ком је малолетнику реч.⁶²

Исто тако, поступак у ком учествује малолетник, без обзира на његову улогу у том поступку, карактерише хитност поступања, односно органи који учествују у поступку, као и други органи и установе од којих се траже обавештења, извештаји или мишљења, дужни су да поступају најхитније ради што бржег окончања поступка. Затим, органи који учествују у поступку, при предузимању радњи којима присуствује малолетник, а нарочито при његовом испитивању, дужни су да поступају обазриво, водећи рачуна о зрелости, другим личним својствима и заштити приватности малолетника, како поступак не би штетно утицао на њихов развој и др.⁶³

---

⁶⁰ J. Dragojlović, *op. cit.*, 67.

⁶¹ Д. Јовашевић, *Малолетничко кривично право*, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, Ниш, 2011, 166.

⁶² Чл. 55. ЗОМУКД.

⁶³ С. Бејатовић, *op. cit.*, 527-528.

5. МАЛОЛЕТНИК У РАЗЛИЧИТИМ ПРОЦЕСНИМ УЛОГАМА

Положај малолетника заузима посебно место у кривичном поступку, будући да су деца и млади због узраста, емоционалне и психолошке недовољне зрелости, као и социјалне зависности, изразито осетљива категорија учесника у поступку. Сваки контакт малолетника са правосудним системом носи ризик од трауматизације и секундарне виктимизације, па је законодавац дужан да обезбеди одговарајуће механизме заштите који ће гарантовати поштовање њихових права и интереса, а који су пре свега усклађени са Конвенцијом о правима детета.⁶⁴ Појављивање малолетника у кривичном поступку, било да је део тог поступка у улози сведока или жртве, иако данас заштићено многим међународним и националним механизмима, и даље није у потпуности у најбољем интересу малолетника.⁶⁵

Дужност хитног и обазривог поступања у поступку у ком учествују малолетници важи за све учеснике кривичног поступка, без обзира да ли се малолетници налазе у улози сведока или жртве. Поступак у ком учествује малолетник специфичан је у погледу начина на који ће се поступак обављати, а то је нарочито случај када се у поступку појављују малолетни сведоци који су често истовремено и жртве, а са циљем да се избегне додатно повређивање током поступка.⁶⁶

И домаће законодавство и међународни стандарди полазе од начела најбољег интереса малолетника које мора бити полазна тачка у свим активностима које се тичу малолетника. То подразумева да судови, тужилаштво и остали органи поступају узимајући у обзир психолошке и социјалне потребе малолетника, њихову способност разумевања

---

⁶⁴ Gasmi *et al.*, "International norms protecting children's human rights – Case study of Serbia", *Fiat Iustitia*, No. 1, Bucharest, 2017, 127.

⁶⁵ Т. Лукић, С. Самарцић, „Малолетници у кривичном поступку“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, Нови Сад, 2012, 359 - 360.

⁶⁶ С. С. Кнежевић, *Малолетничко кривично право (материјално, процесно и извршно)*, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, Ниш, 2010, 142.

учешћа у поступку, као и потенцијалне последице које правосудни поступак може оставити на њихов даљи живот и развој.⁶⁷

У наставку ће бити анализиран положај малолетника у процесној улози жртве и сведока, уз посебан осврт на домаћи правни оквир, судску праксу и међународне стандарде који регулишу њихову заштиту.

5.1. МАЛОЛЕТНИК КАО ЖРТВА (ОШТЕЋЕНИ) У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Оштећени је лице, чије је лично или имовинско право повређено или угрожено извршењем кривичног дела.⁶⁸ ЗКП не познаје појам *жртве*, већ само појам *оштећеног*, док међународни документи говоре о жртви кривичног дела.⁶⁹

Према оштећеним малолетним лицима у поступку се мора пажљиво поступати, нарочито у случајевима тешких кривичних дела, јер су она због претрпљене трауме посебно рањива категорија, те их треба, колико је год могуће, сачувати од сваке додатне виктимизације⁷⁰ (секундарне и терцијалне).⁷¹

Говорећи о заштити жртава у кривичном поступку велики значај има Декларација основних правних принципа за жртве кривичних дела и злоупотребе моћи која је усвојена резолуцијом Генералне скупштине УН 40/34 од 29. новембра 1985. године. Њоме се захтева да државе у своје правне системе уведу правила која ће жртвама кривичних дела дати одређена права, између осталог, право да жртва има фер третман у поступку и приступ правосуђу, право на реституцију, компензацију и одговарајућу правну помоћ.⁷²

---

⁶⁷ Gasmi *et al.*, *op. cit.* 126.

⁶⁸ Чл. 2. ЗКП.

⁶⁹ М. Милојевић, „Положај оштећеног у правном систему Републике Србије – De Lege Lata и De Lege Ferenda“, *Правни хоризонти*, бр. 10, Ниш, 2025, 192.

⁷⁰ Т. Лукић, С. Самарџић, *op. cit.*, 359-360.

⁷¹ *Терцијална виктимизација* подразумева трајну стигматизацију и социјалну изолованост жртве, која је проузрокована недостатком институционалне подршке и негативним реакцијама шире друштвене заједнице након кривичног поступка. Ђ. Ignjatović, В. Simeunović Patić, *Viktimologija – opšti deo*, Pravni fakultet, Beograd, 2023, 26.

⁷² М. Шкулић, *Коментар Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*, Службени гласник, Београд, 2024.), 509-510.

Један од основних задатака модерног правосуђа јесте спречавање секундарне виктимизације и пружање подршке оштећеним лицима. Ово је посебно важно када се ради о малолетницима који су жртве кривичних дела. Већ у првом контакту са поступком последице по оштећеног малолетника су бројне: здравствене (телесна и душевна патња), материјалне (финансијске) и друго. Ово су последице тзв. примарне виктимизације. Због тога је од кључног значаја да се спречи свака негативна реакција окружења, неодговарајући или погрешан приступ суда да оштећено лице не би претрпело и додатну - секундарну виктимизацију.⁷³

Иако ЗОМУКД не наводи таксативно права оштећеног у поступку, ЗКП то чини, наводећи права оштећеног у кривичном поступку, између осталог право да оштећени поднесе предлог и доказе за остваривање имовинскоправног захтева, као и да предложи привремене мере за његово обезбеђење, затим да укаже на чињенице и доказе који у конкретном предмету могу бити од значаја. Оштећени има право да ангажује адвоката, да има увид у доказе у облику списка и предмета. Уколико јавни тужилац одбаци или одустане од кривичне пријаве, оштећени има право да о томе буде обавештен, истовремено уживајући право да поднесе приговор против одлуке, али и да одустане од кривичног гоњења. Додатна права оштећеног су и да присуствује припремном рочишту, главном претресу и да учествује у извођењу доказа. Такође, оштећени има право да буде обавештен о коначном исходу поступка.⁷⁴

У истрази кривичних дела у којима су последице претрпела малолетна лица⁷⁵ учествују специјализовани службеници органа унутрашњих послова који су стекли посебна знања из области права детета и кривичноправне заштите малолетних лица. Један од основних задатака свих учесника у поступку је да избегну штетне последице по личност и развој малолетника.⁷⁶

---

⁷³ Т. Лукић, С. Самарцић, *op. cit.*, 360.

⁷⁴ Чл. 50. ЗКП.

⁷⁵ ЗОМУКД уређује надлежност већа којим председава судија (лице које је стекло посебна знања из области права детета и кривичноправне заштите малолетних лица), суди пунолетним учиниоцима кривичних дела прописаних Кривичним закоником, ако је оштећени у кривичном поступку малолетно лице. Чл. 150. ЗОМУКД.

⁷⁶ United Nations, *Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime*, New York, 2009, 38.

Према ЗОМУКД, јавни тужилац и судије у већу који воде поступак за кривична дела учињена на штету малолетних лица морају током поступка да воде рачуна о оштећеном малолетном лицу, што значи да увек морају да имају у виду узраст, својства личности, образовање, као и услове у којима је малолетник одрастао и у којима живи. Испитивање малолетних лица обавља се уз помоћ психолога, педагога или другог стручног лица. Ако се као сведок испитује малолетно лице, испитивање се може спровести највише два пута, а изузетно и више пута ако је то неопходно ради остварења сврхе кривичног поступка. У случају да се малолетно лице испитује више од два пута, судија је дужан да посебно води рачуна о заштити личности и развоја малолетног лица. Када је малолетно лице испитано у другој просторији, уз помоћу техничких средстава за пренос слике и звука, без присуства странака и других учесника у поступку, на главном претресу ће се увек прочитати записник о његовом исказу, односно пустити снимак испитивања.⁷⁷

Имајући у виду физичке и психичке особине малолетника, насиље учињено према њима представља најтежи вид испољавања насиља уопште и код оваквих облика насиља, последице секундарне виктимизације су посебно изражене. Због свега наведеног, модерни правни системи имају посебна правила у поступцима који укључују малолетнике уопште, а нарочито када су претрпели неки облик злостављања, све са циљем њихове заштите. Та правила се најпре огледају у посебним обукама свих учесника поступка за рад са малолетницима како би исти током поступка могли да минимализују секундарну виктимизацију.⁷⁸

5.2. МАЛОЛЕТНИК КАО СВЕДОК У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Појам сведока везује се за најстарије периоде људске цивилизације и за настанак државе као посебне организационе целине. Први пут се помиње и користи везано за робовласничке државе, најпре египатско царство (негде око 2500. год. п. н. е). Сведоци су своје исказе давали под заклетвом, а та изјава је била праћена изјавом о казни која ће бити

---

⁷⁷ Чл. 152. ЗОМУКД.

⁷⁸ Т. Лукић, С. Самарџић, *op. cit.*, 360-361.

примењена у случају да сведок лажно сведочи. И у акузаторском поступку коришћен је сведок као доказно средство.⁷⁹

Постоје различите дефиниције појма сведок, али се он углавном описује као субјект без ког се тешко може замислити спровођење кривичног поступка. Сведок је доказно средство од великог значаја у поступку. С обзиром да је сведок и данас, у савременом законодавству, најчешћи извор информација о кривичном делу и учиноцу кривичног дела, често се каже да је „један од главних савезника правосуђа у борби против криминалитета“.⁸⁰

Сведочење је општа дужност свих грађана и доказно је средство у поступку. Сведок може бити било које лице независно од животне доби, физичких и психичких карактеристика. Основне дужности сведока су да се одазове позиву суда, положи заклетву и да да исказ који мора бити потпун и пре свега истинит.⁸¹

У зависности од бројних елемената попут емотивног стања, психофизичке зрелости и способности разумевања, има мишљења да је сведок најнесигурније доказно средство и да му се као извору сазнања о неком конкретном кривичном делу мора приступити опрезно и критички.⁸² Ако сагледамо елементе појма сведок, можемо рећи да је то лице које није субјект у кривичном поступку, а које, на позив суда, даје свој исказ о одређеним правним чињеницама у циљу доказивања истих.⁸³ Према ЗКП: „сведок је лице за које је вероватно да ће дати обавештења о кривичном делу, учиноцу или о другим чињеницама које се утврђују у поступку“.⁸⁴ ЗКП такође препознаје и појам посебно осетљивог сведока. Посебно осетљивим се сматра сведок који је због личних карактеристика или природе кривичног дела посебно трауматизован, и коме не прети опасност и није стварно угрожен,

---

⁷⁹ М. Павловић, *Правна историја света*, Лого плус, Крагујевац, 2009, 22.

⁸⁰ Т. Васиљевић, М. Грубач, *Коментар Закона о кривичном поступку – дванаесто измењено и допуњено издање*, Службени гласник, Београд, 2011, 254.

⁸¹ С. С. Кнежевић, *op. cit.*, 288.

⁸² Б. Петрић, *Коментар Закона о кривичном поступку – друго измењено и допуњено издање*, I књига, Службени лист, Београд, 1986, 443.

⁸³ С. Бркић, „Посебно осетљиви сведоци“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, Нови Сад, 2014, 211.

⁸⁴ Чл. 91. ЗКП.

али и поред тога има осећај да му прети опасност што може да доведе до несигурности при давању исказа и других потешкоћа током сведочења.⁸⁵

Према ЗКП, сведоку који је с обзиром на узраст, животно искуство, начин живота, пол, здравствено стање, природу, начин или последице извршеног кривичног дела, односно друге околности случаја посебно осетљив, орган поступка може по службеној дужности, на захтев странака или самог сведока одредити статус посебно осетљивог сведока.⁸⁶

У кривичном поступку, сведок ужива право да има третман достојан човека и право на уважавање личности. Пре него што да исказ, сведок полаже заклетву, са изузетком да то не морају да чине малолетни сведоци и сведоци који због свог степена развоја не схватају значај заклетве.⁸⁷

Посебно осетљиву групу сведока чине малолетна лица, према којима се у својству сведока у кривичном поступку мора поступати на посебан начин, пре свега због степена психофизичког развоја.⁸⁸ Малолетно лице углавном није способно да разуме своје право да буде ослобођено од сведочења, и да не може бити испитано као сведок, осим у случају да окривљени то захтева.⁸⁹ Чест проблем у пракси је одредити да ли је малолетник схватио своја права (пре свега да не мора да сведочи) и зато треба претходно захтевати мишљење стручњака (психолога, педагога, социјалних радника и других лица) о степену психофизичке зрелости малолетника.⁹⁰

Према закону, малолетник се за сведока не позива директно, већ преко родитеља или других законских заступника. Како је и раније наведено, јавност може бити искључена за време давања исказа лица млађих од 14 година, а ако лице млађе од 16 година присуствује главном претресу као сведок или оштећени, удаљиће се из суднице чим његово присуство није више потребно. Код сведока ове врсте постоји реална сумња у

---

⁸⁵ С. Атанасов, *op.cit.* (2020), 51.

⁸⁶ Чл. 103. ст. 1. ЗКП.

⁸⁷ Чл. 97. ЗКП.

⁸⁸ З. Д. Лазаров, *Заштита сведока у кривичном поступку (докторска дисертација)*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2018, 104.

⁸⁹ Чл. 94. ст. 2, ЗКП.

⁹⁰ З. Ћирић, Б. Димитријевић, *Основи судске психијатрије и психологије*, Студентски културни центра Ниш, Ниш, 2009, 112.

веродостојност исказа, што због способности памћења, што због чињенице да малолетници на овом узрасту могу исти догађај да репродукују на различите начине.⁹¹

Када се у кривичном поступку као сведок јавља малолетник, поред основне заштите сведока која је предвиђена ЗКП-ом, малолетници имају и посебну заштиту. Сведок мора да буде заштићен од увреде, претње или других напада.⁹² Нарочито је осетљива ситуација када је малолетник који је сведок истовремено и жртва кривичног дела. Уколико судија процени да је врста кривичног дела таква да је испитивање потребно обавити без присуства других учесника, наредиће да се малолетно лице испита употребом техничких средстава за пренос слике и звука, а питања ће му бити постављања посредством судије, педагога, психолога или других стручних лица.⁹³ Додатно, малолетни сведок може бити испитиван у свом стану или некој овлашћеној и специјализованој установи.⁹⁴

5.3. ПРАВА И ДУЖНОСТИ СВЕДОКА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Сведоку у поступку припадају права која су резултат ослобађања од одређених дужности и општа права свих субјеката. Сведок има право да му се надокнаде трошкови доласка ако поднесе захтев и тачно наведе трошкове, али нема право никакве надокнаде за само сведочење. Орган поступка мора сведоку да предочи ово право, али није дужан да трошкове директно исплати.⁹⁵ Сведок такође има право да буде ослобођен дужности сведочења, осим у изузетним случајевима кад може да дође до повреде тајности података или професионалне тајне. Треба нагласити да је сведочење могуће и тада, али само уколико се опозове тајност података (од стране надлежних органа) и/или ако лице буде ослобођено чувања професионалне тајне посебним прописом или давањем сагласности за ослобађање од чувања исте од стране лица у чију се корист чува. Бранилац окривљеног

---

⁹¹ З. Ђирић Б. Димитријевић, *op.cit.*, 112.

⁹² Чл. 102. ст. 1. ЗКП.

⁹³ Чл. 104 ЗКП.

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ С. Атанасов, *op.cit.* (2020), 59.

такође може бити ослобођен сведочења.⁹⁶ Од дужности сведочења изузете су особе које са окривљеним живе у браку или ванбрачној заједници, лица која су блиски сродници и усвојеници или усвојитељи. Чим суд утврди да постоји неки од ових односа између сведока и окривљеног дужан је да сведоку предочи право на ослобађање од дужности сведочења.⁹⁷

Сваки сведок може да не пружи одговор на питање уколико би тиме себе или себи блиске особе изложио срамоту, знатној материјалној штети или неком облику кривичног гоњења и при томе није дужан да ово образлаже.⁹⁸ Сведок мора да има третман достојан човека, на уважавање сопственог интегритета и приватности. Такође, има право на заштиту у самом кривичном поступку и изван њега. Ова права регулише Закон о кривичном поступку⁹⁹, Закон о полицији и Закон о програму заштите учесника у кривичном поступку.¹⁰⁰

Процесне мере односе се на оне којима се штити посебно осетљив сведок и сведок који има статус заштићеног сведока. Врста мере зависи од природне кривичног дела и категорије сведока.¹⁰¹

Законо о програму заштите учесника у кривичном поступку уређује право да сведок коме прети реална опасност због сведочења буде укључен у програм заштите – како он, тако и њему блиске особе.¹⁰²

Поред претходно наведених права која сведок у кривичном поступку ужива, он има и одређене дужности и обавезе, па се тако мора одазвати позиву суда у време и на месту које је суд одредио. Сведок мора бити лично присутан, а свако неодржавање има санкције (привођење или новчана казна).¹⁰³ Пре сведочења, дужност сведока је да положи заклетву, усмено. Само ако је сведок малолетно лице или због психичког стања не разуме значај

---

⁹⁶ Чл. 93. ЗКП.

⁹⁷ Чл. 94. ЗКП.

⁹⁸ С. Атанасов, *op.cit.* (2020), 69-71.

⁹⁹ ЗПЗУКП.

¹⁰⁰ С. Атанасов, *op.cit.* (2020), 76-77. Вид. више: Закон о програму заштите учесника у кривичном поступку - ЗПЗУКП, *Службени гласник РС*, бр 85/2005.

¹⁰¹ *Ibid.* 77.

¹⁰² Чл. 1. ЗПЗ.

¹⁰³ Чл. 101. ст. 1. ЗКП.

заклетве, ослобођен је полагања исте.¹⁰⁴ Сведок такође има обавезу и дужност да сведочи. Чак и кад да изјаву да му везано за постављана питања ништа није познато, испунио је своју дужност.¹⁰⁵

5.3.1. ПРИПРЕМА СВЕДОКА ЗА ДАВАЊЕ ИСКАЗА

Иако је савремено правосуђе у великој мери напредовало и развило бројне начине за утврђивање чињеница у кривичном поступку, исказ сведока и даље је од великог значаја и велики број судских одлука доноси се управо на основу таквих исказа.¹⁰⁶ Пре него што да исказ, сведоку треба објаснити сам поступак сведочења, како изгледа давање исказа, начин постављања питања и слично.¹⁰⁷

Иако би сведок, нарочито малолетник који је истовремено и жртва кривичног дела, према закону и међународним стандардима требало да буде пре свега заштићено лице, још увек се у пракси посматра више као извор сазнања (што неретко иде на штету сведока), посебно када је реч о осетљивим категоријама сведока.¹⁰⁸

Припрема сведока за давање исказа у кривичном поступку представља важан фактор који у знатној мери може утицати на психолошко стање и способност сведока да пренесе релевантне информације органу поступка и другим процесним субјектима који учествују у поступку. У овом контексту, важно је размотрити и појам виктимизације, који се може јавити као последица учешћа сведока у кривичном поступку. Виктимизација, у овом смислу, односи се на процес у којем особа, у овом случају сведок, може постати жртва негативних последица услед свог учешћа у судском поступку што може утицати на сам исказ.¹⁰⁹

---

¹⁰⁴ Чл. 96-97. ЗКП.

¹⁰⁵ С. Атанасов, *op.cit.* (2020), 93.

¹⁰⁶ М. Пајчић, *op. cit.*, 34. У: З. Лазаров, *Заштита сведока у кривичном поступку (докторска дисертација)*, Правни факултет у Београду, Београд, 2018, 80.

¹⁰⁷ З. Лазаров, *op. cit.* 134.

¹⁰⁸ *Ibid.*

¹⁰⁹ З. Лазаров, *op. cit.* 134-137

Појам виктимизација односи се на процес постојања жртвом.¹¹⁰ Савремена правна доктрина разликује примарну, секундарну и терцијарну виктимизацију, при чему примарна настаје извршењем кривичног дела. Секундарна виктимизација односи се на целокупну реакцију средине (особа које окружују жртву попут блиских сродника, пријатеља и представника закона). Терцијарна виктимизација је осећај немоћи настао примарном и секундарном виктимизацијом.¹¹¹ Виктимизација жртва представља стварну опасност по целокупно психичко и физичко стање жртве, а како је секундарна виктимизација врло често резултат неадекватног односа околине према жртви, она утиче и на исказ када се та иста жртва нађе у улози сведока. Због тога је веома важно да сведоци који су истовремено и жртве кривичних дела буду у контакту са особама које су стручне за рад са оваквим лицима, да им се не намеће додатно суочавање са учиниоцем (осим искључиво када је то неопходно),¹¹² и да се избегне свако поновно испитивање.¹¹³

Да би уопште могла да постоји могућност успешне реализације радње сведочења малолетника претходно је са њим неопходно успоставити позитиван контакт и објаснити му правила сведочења. То значи да службено лице које испитује малолетника мора да води рачуна о начину постављања и врсти питања како би га подстакло да саопшти истинит и целовит исказ о чињеницама које су правно релевантне за поступак.¹¹⁴

Да би се у кривичном поступку од малолетника могао добити адекватан исказ, његово сведочење је потребно савесно, детаљно и пажљиво припремити и унапред испланирати да би се, пре свега, избегло понављање испитивања (што малолетно лице може додатно трауматизовати), затим, да би се добили што тачнији детаљи о кривичном делу и самом учиниоцу кривичног дела, отклоне могуће препреке у комуникацији.¹¹⁵

---

¹¹⁰ В. Николић Ристановић, *Утицај жртве на појаву криминалитета*, Светозар Марковић, Београд, 1984, 49. У: З. Лазаров, *op. cit.*, 134.

¹¹¹ З. Лазаров, *op. cit.*, 135.

¹¹² Суочење је забрањено ако је реч о посебно осетљивом малолетнику или је реч о нарочито тешком душевном стању малолетника. С. Бејатовић, *op. cit.*, 554.

¹¹³ З. Лазаров, *op. cit.*, 136-138.

¹¹⁴ С. Атанасов, „Криминалистички интервју са дететом“, *Тематски зборник радова*, Научно-истраживачки пројекат: „Систем заштите људских права и основних слобода – стање, изазови и перспективе“, прва свеска, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица, 2025, 155.

¹¹⁵ *Ibid*, 157.

Као један од првих корака у припреми сведочења малолетног сведока треба истаћи неопходност испитивача да се упозна са самим сведоком, његовим годинама, полом, језиком који говори, затим средином у којој живи и расте и могућим емоционалним, психичким или телесним ограничењима, јер на тај начин може да реализује ефикасну стратегију приступа малолетнику у току сведочења. Овакве врсте информација испитивач може да добије од људи који су у блиском контакту са малолетником, попут законских заступника, учитеља, комшија, лекара, а у неким случајевима и социјалних установа.¹¹⁶

Даљи поступак организације и планирања радње испитивања подразумева утврђивање места где ће се испитивање одвијати, трајање испитивања и начин организовања пауза током сведочења.¹¹⁷

Припремне радње подразумевају да испитивач унапред формулише питања која ће постављати малолетнику и теме у вези којих ће малолетник сведочити, односно одреди стратегију испитивања. Питања по правилу треба да буду отвореног типа, јер се на њих добијају најтачнији и најцеловитији искази, а када је реч о стратегији испитивања, потребно је одредити редослед којим ће се постављати питања малолетном сведоку.¹¹⁸

Прикупљање обавештења о кривичном делу, учиниоцу и другим чињеницама које се утврђују у кривичном поступку подразумева директан контакт између лица које предузима испитивање и малолетног сведока.¹¹⁹ Радња сведочења, у зависности да ли се реализује у претходном поступку или на гавном претресе, реализоваће се кроз одређене фазе. Све оне подразумевају успостављање позитивног контакта са малолетником, допуштање малолетнику да слободно исказује о одређеном догађају, постављање питања ради допуне, прецизирања и контроле исказа и осмишљено завршавање радње сведочења.¹²⁰

---

¹¹⁶ *Ibid.*

¹¹⁷ *Ibid.*, 157-158.

¹¹⁸ Вид. више: С. Атанасов, „Техника и тактика испитивања сведока“, Тематски зборник, Научно истраживачки пројекат „*Законодавство Републике Србије – стање, циљеви и даљи развој*“ за период 2013 – 2015., Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица, 2013, 221-228.

¹¹⁹ *Ibid.*

¹²⁰ R. Bull, “The investigative interviewing of children and other vulnerable witnesses: Psychological research and working/professional practice”, *Legal and Criminological Psychology*, No. 15, 2010, 9, 17. У: С. Атанасов, *op. cit.* (2025), 159.

У претходном поступку сведок малолетник се испитује сходно тзв. класичном начину испитивања сведока, који подразумева уводну фазу у којој се малолетни сведок поучава о његовим правима и дужностима, затим му се допушта да слободно исказује, а потом му се постављају питања. Када се сведок испитује на главном претресу, он се испитује сходно правилима о основном и унакрсном испитивању. Уколико је малолетном сведоку додељено својство посебно осетљивог сведока, испитиваће се преко органа поступка, односно преко судије.

У првој фази лице које врши испитивање успоставља позитиван однос са малолетником, додатно се упознаје са сведоком и објашњава му правила која важе током сведочења. Циљ ове фазе је да испитивач оствари колико је год могуће здраву, позитивну и нормалну комуникацију са малолетником да би оно осетило слободу да изнесе своја опажања. Након успостављања односа, малолетно лице се кроз постављање питања отвореног типа охрабрује да слободно говори о догађају. Свакако, увек постоји могућност да малолетник неће детаљно и отворено говорити о догађају за који је питано и да ће се током сведочења јавити одређене препреке. Ово претежно зависи од саме природе дела о којем малолетник сведочи и последица које је тај догађај оставио на малолетника. Због тога је веома значајно да када малолетник почне да прича, не буде прекидано, а било каква допуна постављањем додатних питања треба да дође касније, када малолетник заврши своје излагање. На испитивачу је да током целокупног разговора са малолетником врши процену његове личности, како би каснија питања прилагодио његовом психичком и емотивном нивоу развоја. Испитивање малолетника треба завршити резимеом свега реченог при чему је на испитивачу да вокабулар који користи буде што ближи оном који је малолетник током излагања користио. Такође, службено лице које врши испитивање треба да упути малолетника да га коригује уколико је нешто резимирано погрешно. Врло је значајно само испитивање завршити у позитивном расположењу, разговором о некој необавезној теми како би се избегла било каква додатна трауматизација.¹²¹

---

¹²¹ С. Атанасов, *op. cit.* (2025), 161-163.

Када је реч о главном претресу извођење доказа малолетним сведоком је ту другачије и специфичније у односу на претходни поступак.¹²²

Пре самог испитивања важно је да се сведоку предочи како потупак испитивања изгледа, кроз које фазе пролази и шта свака појединачна фаза значи и како у пракси изгледа. Сведока је потребно упознати и са тим да ће га испитивач водити кроз испитивање, да нема потребе да читав исказ даје одједном, као и то да је значајно да без обзира што страна која га позива за сведока разуме његов исказ, неопходно је да и судија разуме саопштено, због чега приликом давања одговора треба да буде окренут ка судији и обраћа се њему.¹²³

Такође, важно је да се сведок поучи да уколико не разуме постављено питање, има право да тражи да се исто понови, али и да ако не зна одговор на питање које му је постављено да треба то и да каже без да изводи било какве претпоставке за које није сигуран да су тачне.¹²⁴

Припрема сведока за испитивање представља једну комплексну процедуру која у великој мери зависи од испитивача, његовог познавања закона и испитивачких способности и врло често је од кључног значаја за постизање циља испитивања у кривичном поступку, а то је добијање тачног и комплетног исказа у корист заступане тезе.¹²⁵

Без обзира на то у ком својству се малолетник јавља, као оштећени, односно жртва или само као сведок од суштинског је значаја да се предузму мере заштите како би се избегла виктимизација. Правилна припрема и подршка сведоцима могу значајно утицати на њихово психолошко стање и способност да пренесу тачне и значајне информације, што је кључно за исход кривичног поступка. Заштита свих сведока (посебно малолетних) од виктимизације је етичка обавеза и предуслов за функционисање правосудног система.

---

¹²² С. Атанасов, С. Кнежевић, „Испитивање сведока на главном претресу“, *Безбедност*, Год. LXVI, бр. 2, Београд, 2024, 49.

¹²³ *Ibid.*, 60.

¹²⁴ *Ibid.*

¹²⁵ *Ibid.*, 63.

Сведочење малолетног сведока који је и истовремено и оштећен одређеном врстом кривичних дела (нпр. против полне слободе, трговине људима, насиља у породици и другим случајевима у којима закон предвиђа посебну заштиту малолетних оштећених) обавља се уз присуство пуномоћника.¹²⁶ Пуномоћник оштећеног малолетника и сведока кривичног дела може бити само адвокат који поседује посебна знања из области права детета и кривичноправне заштите малолетних лица.¹²⁷

---

¹²⁶ С. Бејатовић, *op. cit.*, 554.

¹²⁷ Чл. 154. ЗОМУКД.

6. МЕРЕ ЗАШТИТЕ МАЛОЛЕТНИКА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Када је реч о кривичном поступку у ком учествује малолетно лице, један од заједничких елемената у правним системима широм света јесте да малолетници имају право на повећану заштиту у правним процесима, пре свега, јер их њихова физичка и емоционална неразвијеност чине изложенијим штетним последицама поступака, а из истих разлога малолетници су мање свесни начина на који могу да се заштите. Сама чињеница да су малолетници данас у великој мери добри познаваоци технологије и других напреднијих активности сагледано у односу на раније периоде човековог постојања, не значи аутоматски да су довољно зрели и способни да на прави начин схвате рецимо испитивање од стране неког припадника државних институција. Ово је нешто што је повезано са биолошким факторима и један од главних разлога зашто малолетници треба да се посматрају као рањива категорија, нарочито у случајевима када се наведено тиче основних права сваког човека, као што су право на приватност и заштиту исте.¹²⁸ Психофизичка незрелост, ограничено животно искуство и појачана подложност утицајима окружења захтевају посебан приступ свих државних органа у циљу обезбеђивања права и неговања најбољих интереса малолетника.¹²⁹

У сврху заштите малолетника на свим нивоима и у свим фазама кривичног поступка, постоје опште мере заштите које у процесу морају бити примењене. Малолетницима који учествују у кривичном поступку мора се признати угроженост, а поступак се мора прилагодити на начин који ће уважити њихове потребе, нарочито када су у улози сведока. Малолетници треба да се обавесте о њиховим правима и улози, као и о току поступка. Законом утврђене службе треба да током поступка малолетнику обезбеде подршку, а где год је то могуће треба да се заштити њихова приватност и идентитет. У ту сврху треба да се предузму све мере које су у складу са законом са циљем да се избегне било какво преношење информација које би откриле идентитет малолетника. У случају

---

¹²⁸ *Minors as vulnerable participants in social research activities.* https://www.timelex.eu/en/blog/minors-vulnerable-participants-social-research-activities_19. децембар 2025.

¹²⁹ З. Стојановић, *Кривично право – општи део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2020, 424.

када је малолетник као сведок или оштећени на било који начин угрожен, потребно му је обезбедити заштиту од застрашивања и одмазде. Значајно је, као меру заштите малолетника у кривичном поступку, споменути и да је потребно избећи свако непотребно одлагање у поступку.¹³⁰

Закон предвиђа и додатне мере заштите малолетника као оштећених и сведока, и њихових посебних потреба у свим фазама кривичног поступка. Малолетници треба да буду упознати са службама које су им на располагању у току процеса (осим ако малолетник не жели да добије такве информације), правима и улози коју имају у поступку, току поступка и његовом исходу. У случајевима где постоји евентуална опасност за малолетника, ако је неопходно, он треба да буде обавештен о тренутку привременог или коначног пуштања на слободу гоњеног, односно осуђеног лица. Треба нагласити и да је малолетницима који су део кривичног поступка потребно пружити одговарајућу подршку, да би се сачувала њихова права и интереси, док се истовремено омогућава да буду испитани и да изнесу своје доказе и ставове непосредно или путем посредника. Веома је значајно да се сви органи у поступку постарају да се избегне контакт између малолетног сведока (или/и оштећеног) и окривљеног, осим у случајевима где надлежни орган одреди другачије или случајевима кад је то апсолутно неопходно.¹³¹

Једна од главних мера заштите је брзина којом се поступак у ком малолетник учествује обавља и њима се у принципу даје приоритет, јер дужина трајања поступка додатно утиче на трауматизацију и развој.¹³² Као што је већ речено, малолетник се не суочава са окривљеним, осим у случајевима када је то неопходно, јер постоји велика вероватноћа, нарочито у случајевима насиља у породици, да овакав поступак може да остави трајне последице на његов психофизички развој. Када је у кривичном поступку малолетник сведок, испитивање се прилагођава његовом узрасту, психичкој зрелости и осетљивости. Тако се испитивање по правилу врши у присуству психолога или педагога, не инсистира се на сталним поновљеним испитивањима, већ је број истих ограничен,

---

¹³⁰ I. Stevanović, "Posebne mere zaštite deteta u krivičnom postupku", *Zbornik IKSI*, br. 3, Beograd, 2017, 80.

¹³¹ *Ibid*, 81.

¹³² З. Стојановић, *op. cit.*, 411.

питања се постављају посредно преко суда или стручног лица, а искази се због осетљивости сведока могу узимати и аудио-визуелним путем.¹³³

И сам начин на који припадници државних органа који учествују у кривичном поступку обављају разговор са малолетником веома је битан. Пре свега, разговор треба обавити без неоправданог одлагања. Овај разговор се обавља, када је то неопходно, у просторијама које су за то пројектоване или адаптиране. Од кључног је значаја за најбољи интерес малолетника да разговор обављају стручна лица оспособљена за то и, уколико је могуће, увек исто лице. Пожељно је да број разговора буде што мањи и то само онолико колико је апсолутно неопходно за потребе поступка. Малолетника током разговора било какве врсте током кривичног поступка треба да прати правни представник, или, када је то могуће, одрасла особа по његовом избору, осим ако суд не донесе супротну одлуку о тој особи. Увек је битно водити рачуна о начину на који се обавља разговор који треба да буде прилагођен психичком развоју детета, превасходно да би оно могло да разуме постављена питања и самим тим пружи неопходне одговоре.¹³⁴

Малолетни сведоци због биолошке и психолошке осетљивости имају одређен посебан степен заштите у односу на друге категорије сведока. Уколико је малолетни сведок млађи од 14 година, за време његовог испитивања током главног претреса могуће је искључити јавност. Малолетно лице млађе од 16 година треба да буде удаљено чим заврши сведочење, односно оног тренутка када престане да постоји потреба за његовим присуством, а уколико је неопходно, малолетно лице може да буде испитано ван суднице, у сопственом стану или некој овлашћеној установи која је оспособљена за испитивање деце.¹³⁵

Најбољи интерес детета један је од основних принципа остваривања, поштовања и заштите права детета. То је истовремено и правни стандард и садржан је у члану 3. став 1 Конвенције о правима детета,¹³⁶ у али и у другим документима. У пракси се овај интерес цени према околностима сваког појединачног случаја и том приликом се сагледавају све

---

¹³³ Чл. 151.-157. ЗОМУКД.

¹³⁴ I. Stevanović (2017), *op. cit.*, 82.

¹³⁵ С. Бркић, „Заштита сведока у законодавству Србије и перспектива развоја“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 1/2005, Нови Сад, 2005, 161.

¹³⁶ *Konvencija o pravima deteta.*

околности везане за исти.¹³⁷ Ово у пракси није увек најбоље решење, јер још увек не постоје гаранције да су сва лица која учествују у поступку обучена да овакве процене врше. Приликом процене најбољих интереса малолетника, треба узети у обзир његове ставове и мишљење и сва друга права малолетника, као што су право на достојанство, слободу и равноправно поступање.¹³⁸ Малолетник треба да има право да формира своје мишљење, право на слободу изражавања мишљења о свим питањима која га се тичу. Додатно, малолетник у кривичном поступку има право да буде информисан о свим чињеницама које су од значаја за доношење одлуке.¹³⁹

Испитивање малолетника оштећеног кривичним делом спроводи се највише два пута, а само када је то крајње неопходно и више пута, при чему судија мора да води рачуна о заштити развоја и личности малолетника. Уколико судија на основу особености кривичног дела и личности малолетника оцени да је неопходно, наредиће да се малолетник испита употребом техничких средстава, без присуства судије и осталих учесника поступка, док ће му питања бити постављана преко стручних лица. На главном претресу се увек чита записник о исказу, односно пушта снимак испитивања. Посебно је значајно да је забрањено вршити суочавање малолетника и окривљеног уколико се малолетно лице које је услед природе кривичног дела посебно осетљиво, односно налази се у посебно тешком душевном стању.¹⁴⁰

Посебан значај у систему заштите малолетника има орган старатељства који делује као институционални гарант заштите интереса малолетника. Улога овог органа није ограничена искључиво на породичне односе, већ се протеже и на кривичноправну сферу, где орган старатељства активно учествује у поступку, прати положај малолетника и предузима мере ради спречавања секундарне виктимизације.¹⁴¹ У наставку поглавља биће детаљно приказано на који начин орган старатељства функционише у кривичном поступку у који је укључено малолетно лице.

---

¹³⁷ I. Stevanović (2017), *op. cit.*, 83.

¹³⁸ *Ibid.*, 84.

¹³⁹ *Ibid.*

¹⁴⁰ С. Бркић, *op. cit.*, 170.

¹⁴¹ Г. Ковачек Станић, *Породично право*, Правни факултет, Нови Сад, 2019, 245.

6.1. УЛОГА ОРГАНА СТАРАТЕЉСТВА КАО ОСНОВНОГ ПОСТУЛАТА ЗАШТИТЕ МАЛОЛЕТНИКА

Орган старатељства је једна од основних институција система социјалне и правне заштите малолетних лица. Његова основна улога је да заштити личности, права и интереса малолетника. У правном систему Републике Србије улогу органа старатељства имају центри за социјални рад као органи јавне власти којима су законом дата овлашћења. Надлежност органа старатељства заснива се пре свега на одредбама Закона о социјалној заштити¹⁴² и Породичног закона, али се њихова улога проширује и у домену кривичног законодавства.¹⁴³

Са правне стране, природа органа старатељства је доста сложена, јер он истовремено обавља више функција – управну, заштитну и саветодавну. У кривичном поступку, овај орган није странка у формалном смислу, већ је посебан субјекат чији је циљ заштита најбољих интереса малолетника, независно од тога коју улогу у кривичном процесу има малолетно лице.¹⁴⁴

На међународном нивоу, сходно Конвенцији Уједињених нација о правима детета, обавеза држава потписница је да у свим поступцима који се тичу малолетних лица обезбеде да се пре свега разматрају најбољи интереси малолетника.¹⁴⁵

Деловање органа старатељства у кривичном поступку уређено је на више нормативних нивоа. Устав Републике Србије гарантује посебну заштиту малолетницима и обавезу државе да обезбеди услове за њихов правилан развој.¹⁴⁶ Законски основ деловања органа старатељства који укључује малолетника садржан је и у ПЗ, ЗКП и ЗОМУКД. Прописи ових закона предвиђају обавезну сарадњу суда, тужилаштва и органа старатељства, као и његово активно учешће у поступку.

---

¹⁴² *Службени гласник РС*, бр. 24/2011 и 117/2022 – одлука УС.

¹⁴³ *Ibid*, 241.

¹⁴⁴ Д. Јовашевић (2011), 102.

¹⁴⁵ Чл. 3. *Конвенција о правима детета*.

¹⁴⁶ Устав Републике Србије, *Сл. гласник РС*, бр. 98/2006 и 115/2021, чл. 64.

Орган старатељства може бити део свих фаза кривичног поступка у којем учествује малолетно лице. У предистражној фази, он може бити укључен већ приликом првог контакта малолетника са органима гоњења. Његова улога је посебно значајна у случајевима када је малолетник без родитељског старања или када родитељи из неког разлога не могу да заштите интересе малолетника.¹⁴⁷ У овој фази, орган старатељства се превасходно обавештава о поступању према малолетном лицу, затим предуземе хитне мере заштите и дужан је да обезбеди стручно лице које ће бити присутно током испитивања.¹⁴⁸

Током главног претреса орган старатељства има значајну улогу у заштити права малолетника тиме што преузима улогу стручног саветника суда, пре свега јер његови извештаји и мишљење могу да буду основ за доношење одлука везаних за меру заштите. Суд није у обавези да прихвати мишљење органа старатељства, али је обавезан да га прибави и узме у разматрање чиме обезбеђује да одлука суда буде донета уз пуно уважавање интереса малолетника.¹⁴⁹

Као носилац начела најбољег интереса малолетних лица, орган старатељства својим деловањем треба да обезбеди да интереси малолетника буду изнад процесних циљева кривичног поступка. У пракси то значи да орган старатељства може да предложи алтернативне мере да би се спречила секундарна виктимизација и обезбедила попуна подршка малолетнику.¹⁵⁰

Нормативни оквир деловања органа старатељства адекватно је постављен, али у пракси се јављају бројни изазови. Центри за социјални рад су често преоптерећени, немају довољно ресурса ни кадровских ни финансијских, а неретко се дешава да сарадња са правосудним органима буде неадекватна и неуједначена што све скупа оставља негативне последице на ефикасност заштите малолетника у кривичном поступку. Осим тога, често се дешава да се присуство органа старатељства своди на пуку формалност, без стварног

---

¹⁴⁷ Д. Јовашевић (2011), 134.

¹⁴⁸ Uloga sistema socijalne zaštite u primeni vaspitnih naloga, <https://cnzd.rs/uloga-sistema-socijalne-zastite-u-primeni-vaspitnih-naloga/>, 17.decembar 2025.

¹⁴⁹ Посебни протокол о поступању правосудних органа у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања, *Министарство правде Републике Србије*, Београд, 2009, 29.

¹⁵⁰ Uloga sistema socijalne zaštite u primeni vaspitnih naloga, <https://cnzd.rs/uloga-sistema-socijalne-zastite-u-primeni-vaspitnih-naloga/>, 17.decembar 2025.

утицаја на ток поступка, што је у директној вези са недостацима у едукацији учесника процеса о чему се раније у раду говорило. Ови проблеми указују на потребу даљег јачања институционалне позиције органа старатељства и континуиране едукације кадрова,¹⁵¹ како органа старатељства, тако и свих осталих учесника кривичног поступка у ком учествују малолетници.

---

¹⁵¹ Г. Ковачек Станић, *op. cit.*, 252.

7. СТАЊЕ У ПРАКСИ

Законски оквир заштите малолетника као сведока (који су често истовремено и жртве) добро су постављени и у великој мери усаглашени са правним нормама на међународној сцени, али у пракси ситуација на територији Републике Србије није увек идеална.

У 2020. години спроведен је пројекат подржан од стране Европске уније и УНИЦЕФ-а, а у сарадњи АСТРА (Акција против трговине људима) и Института за криминолошка и социолошка истраживања под називом „Права детета у Србији – Унапређивање положаја деце у правосудном систему Републике Србије“. Основни циљ пројекта био је да се побољша положај деце која су на неки начин укључена у правосудни систем Републике Србије, укључујући право на испитивање, право на информације, право на заштиту приватности, право на недискриминацију и поштовање принципа најбољег интереса детета. Овим пројектом извршена је анализа података из судских списа како би се утврдило колико се принципи правосуђа по мери деце примењују у пракси.¹⁵² Предмет анализе била је судска пракса у предметима који су правоснажно окончани током 2020. године, а тичу се следећих кривичних дела учињених на штету детета:¹⁵³

- Силовање из чл. 178, ст. 3 и 4;
- Обљуба над немоћним лицем из чл. 179, ст. 2 и 3;
- Обљуба са дететом из чл. 180;
- Обљуба злоупотребом положаја из чл. 181;
- Подвођење и омогућавање полног односа из чл. 183;
- Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију из чл. 185, ст. 2 и 3;
- Принудно закључење брака из члана 187а;
- Ванбрачна заједница са малолетником из чл. 190;

¹⁵² CRIS, *Konačni izveštaj o praćenju sudske prakse o položaju maloletnih žrtava krivičnih dela pred sudovima u Republici Srbiji u 2020. godini*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2022, 5.

¹⁵³ *Ibid.*, 6.

- Злостављање и занемаривање малолетног лица из чл. 193, став 2;
- Трговина људима из чл. 388;
- Трговина малолетним лицем ради усвојења из чл. 389.¹⁵⁴

Један од проблема са којим су се истраживачи сусрели било је достављање података од стране судова који имају законску обавезу да то учине. Према подацима изнетим у извештају, од укупног броја судова који су били предмет истраживања (26 судова), чак 15% (10) основних и 24% (6) виших судова није одговорило на захтев уопште, што говори да у пракси није апсолутно присутна ажурност судова. Поред тога што није постојао апсолутни одзив судова и што се каснило са доставом документације, највећи изазов у истраживању представљала је неадекватна примена правила о анонимизацији одлука достављених за анализу чиме је онемогућено потпуно сагледавање неких кључних параметара.¹⁵⁵ Анонимизација одлука врши се у складу са Правилником о замени и изостављању (псеудонимизацији/анонимизацији) података у судским одлукама.¹⁵⁶

Треба напоменути да је истраживање спроведено везано за кривична дела која су учињена против малолетника, те су они овде били посматрани и као жртве и потенцијални сведоци. У великом броју предмета, чак 48% није одржан главни претрес, већ рочиште за изрицање кривичне санкције или рочиште по споразуму о признању кривичног дела.

У предметима где јесте одржан главни претрес, оштећени је био присутан у 70% случајева. У 50% случајева законски заступници, који су углавном били родитељи малолетника или представници Центра за социјални рад, присуствовали су главном претресу.

У једном анализираном случају законски заступник био је анонимизиран. У три предмета, малолетном оштећеном додељен је статус посебно осетљивог сведока, од чега у два случаја одлуком јавног тужиоца. У 47% случајева, оштећени је имао стручну подршку на главном претресу – у 70% то је била подршка психолога, а у 10% случајева подршка је била од стране социјалног радника. Само је у једном случају малолетни оштећени имао

¹⁵⁴ *Ibid.*

¹⁵⁵ *Ibid.*, 7.

¹⁵⁶ *Pravilnik o zameni i izostavljanju (pseudonimizaciji/anonimizaciji) podataka u sudskim odlukama*, усвојен на Општој седници Врховног касационог суда, на седници одржаној 20. децембра 2016. године.

подршку/пратњу службе за подршку оштећеним сведоцима.¹⁵⁷ Главни претреси су углавном били јавни, али је суд прихватио све захтеве за искључење јавности које је постављао јавни тужилац. Сви претреси подразумевали су искључивање медија. Малолетни оштећени, иако присутан, није у 70% случајева био испитиван на главном претресу, најпре зато што је окривљени у тим ситуацијама признао извршење кривичног дела. У мањем броју случајева малолетни оштећени није испитиван због узраста (4 оштећена) или заосталог душевног развоја (2 оштећена).¹⁵⁸

Велики проблем у испитивању малолетних сведока представља вишеструко испитивање (34% оштећених малолетника испитано је више од једног пута, од тога 75% два пута, 8% три пута и 17% малолетних оштећених је испитано четири пута), што је више него забрињавајуће. Посебан је проблем што су вишеструка испитивања малолетника оштећених неким кривичним делом били жртве најтежих кривичних дела против полне слободе и да су искази најчешће понављани полицијским инспекторима, стручњацима Центра за социјални рад, јавном тужиоцу и потом на главном претресу.¹⁵⁹

Малолетни оштећени се са окривљеним сусрео у 50% случајева у току главног претреса, када је пред окривљеним сведочио, док суочавања окривљеног и оштећеног није било. И поред присуства стручних лица испитивањима, само у 30% случајева испитивање је обављено посредством тих лица, док су у осталим ситуацијама ова лица само присуствовала испитивању. Интересантно је да у анализираном узорку током испитивања није било евидентираних примедби пуномоћника на начин на који су постављана питања малолетним сведоцима, нити интервенције судије због ирелевантних или неприкладних питања, а колико је ово заправо добро, остаје нејасно, пре свега, јер није било мониторинга суђења.

У једном од два предмета који су укључивали посебне мере заштите, једна од оштећених изразила је забринутост за безбедност, јер је злостављање од стране члана уже

---

¹⁵⁷ CRIS, *op. cit.*, 14-15.

¹⁵⁸ *Ibid.*

¹⁵⁹ *Ibid.*, 17.

породице трајало дуг временски период. У оба ова случаја, испитивање је обављено коришћењем техничких средстава за пренос слике и звука.¹⁶⁰

Из свега изложеног закључујемо да постоји законска регулатива која прилично добро уређује систем заштите малолетних лица као сведока у кривичном поступку, али да је примена истих у пракси и даље велики проблем. И само истраживање је показало да не постоји адекватна ажурност судова што је приказано у недостављању тражене документације. Поред тога, суднице су често технички лоше опремљене, мада смо видели да је у неким случајевима постојала примена аудиовизуелних средстава за снимање испитивања како би се избегле додатне негативне последице на, пре свега, психичко здравље малолетних сведока. Анализа је показала и да стручна лица која би требало да буду присутна зарад заштите и избегавања секундарне виктимизације малолетника или нису увек присутна или са њихове стране нема реакције на постављена питања. У којој мери је ово оправдано, остаје немогуће утврдити, јер не постоји мониторинг суђења, нити било какав облик праћења којим би се ово стање могло утврдити. Додатно, велики проблем представљају вишеструка испитивања којих, према овом извештају, није било много, али морамо узети у обзир и да је анализирани узорак био ограничен на мали број случајева. Ово показује да је додатна едукација лица која су део поступка неопходна на свим нивоима, нарочито у случају оних који први долазе у контакт са малолетним жртвама (попут полицијских инспектора), а свакако и свих осталих учесника. На основу свега изнетог у овом поглављу и читавом раду закључујемо да је стање у пракси далеко од идеалног и да је неопходно додатно радити на побољшању статуса малолетника као сведока у кривичном поступку и то не само у нормативним оквирима, већ и у практичној примени истих.

---

¹⁶⁰*Ibid.*

ЗАКЉУЧАК

Заштита малолетника као сведока у кривичном поступку представља једно од најкомплекснијих и најосетљивијих питања савременог кривичног права и система заштите људских права, јер се налази на пресеку потребе за ефикасним кривичним гоњењем и обавезе државе и одговарајућих институција да обезбеде посебан ниво заштите малолетника као нарочито осетљиве категорије учесника у оваквом поступку. Малолетни сведоци се, због свог узраста, степена психолошке зрелости и емотивне рањивости, налазе у посебно неповољном положају на одрасле учеснике у поступку. Учествовање у кривичном поступку за њих може да представља извор стреса, страха и додатне трауматизације, нарочито када су истовремено и жртве кривичног дела, када додатни притисци и трауме могу имати далекосежне последице по развој детета.

У савременом правном систему, заштита малолетника као сведока не посматра се више искључиво кроз призму процесне ефикасности, већ као део ширег концепта заштите права малолетника и спречавања секундарне виктимизације која настаје као последица неадекватног поступања органа кривичног поступка, вишеструких испитивања, суочавања са учиниоцем дела или излагања малолетника јавности што може имати дуготрајне последице по његов психофизички развој. Из тог разлога, савремени стандарди кривичног правосуђа инсистирају на развоју модела правосуђа „по мери детета“ који подразумева да се кривично правни поступак у свим својим фазама прилагоди потребама малолетника.¹⁶¹

Међународни правни оквир јасно поставља стандарде заштите деце у правосудним поступцима. Конвенција Уједињених нација о правима детета обавезује државе потписнице да у свим поступцима који се тичу деце примарно воде рачуна о најбољем интересу детета, као и да обезбеде посебну заштиту и подршку деци која учествују у судским поступцима.¹⁶² Право детета да буде испитано, али и да истовремено буде заштићено од могућих штетних утицаја поступка једно је од основних начела Конвенције,

---

¹⁶¹ N. Vujić, I. Stevanović, „Pravosuđe po meri deteta pre, za vreme i po okončanju sudskih postupaka u Smernicama Komiteta Ministara Saveta Evrope o pravosuđu po meri deteta“, *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, (ur. L. Kron), Beograd, 2015, 44.

¹⁶² *Конвенција о правима детета.*

а од посебног је значаја што не прави разлику између деце као жртава и деце као сведока, већ им признаје једнаку потребу за заштитом и подршком у контакту са правосудним органима. Ови стандарди додатно су разрађени у документима Света Европе, посебно у Европској конвенцији о остваривању дечијих права и смерницама Комитета министара о правосуђу прилагођеном деци, које наглашавају потребу за прилагођавањем процесних правила узрасту и психолошким потребама малолетника и инсистирају на ограничавању броја испитивања, коришћењу аудио-визуелних средстава, обезбеђивању подршке стручних лица и стварању амбијента који је прилагођен детету.¹⁶³

Усклађивање домаћег законодавства са међународним стандардима представља обавезу Републике Србије која произилази из ратификованих међународних уговора. Српски законодавни оквир у области заштите малолетних сведока може се оценити као релативно развијен и нормативно усклађен са међународним стандардима. Законик о кривичном поступку Републике Србије предвиђа низ процесних правила (о чему се у раду детаљно говорило) чији је циљ заштита малолетних лица која се појављује у улози сведока. Посебно је значајан и Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица који, иако је примарно усмерен на малолетне учиниоце кривичних дела, афирмише принцип посебне заштите малолетника у свим фазама поступка.

Карактеристике кривичног поступка у ком учествују малолетни сведоци значајно се разликује од општег кривичног поступка. Пре свега, поступак мора бити хитан и ефикасан како би се избегло дуготрајно излагање детета стресу и неизвесности. Ограничавање броја испитивања у кривичном поступку је од кључних ствари, јер понављање исказа може довести до ретрауматизације и смањења веродостојности сведочења. Такође, начин постављања питања мора бити прилагођен узрасту детета, без сугестивних или збуњујућих питања, што имплицира да судије и тужиоци морају бити посебно обучени за рад са малолетницима. Посебну улогу у кривичним поступцима који укључују малолетнике има судија који, као и сви остали у процесу, треба и мора да води рачуна о заштити интереса детета. Од изузетног је значаја улога стручних лица, педагога и

---

¹⁶³ Council of Europe, *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on Child-Friendly Justice*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2010.

психолога, јер су они ти који доносе процену о способности детета за сведочење. Они додатно помажу у комуникацији и пружају емоционалну подршку малолетнику чиме се обезбеђује равнотежа између процесних захтева и заштите психичког стања и слободe детета.

Како је у раду приказано, и поред добро постављених нормативних оквира, стање у пракси указује на низ проблема и изазова у заштити малолетних сведока. Један од основних проблема односи се на техничку опремљеност судова, посебно када је реч о аудио-визуелним средствима за испитивање на даљину. У многим судовима могућност за ово постоји само формално или се у пракси не користи што доводи до тога да се малолетници и даље испитују у судницама које нису прилагођене њиховим потребама.

Додатни проблем представља недостатак континуиране и систематске обуке судија, тужилаца и адвоката за рад са малолетницима. Иако закон предвиђа посебна правила поступања, примена ових правила у пракси у великој мери зависна је од сензибилности и стручности појединаца који су део поступка.

Посебно је забрињавајућа чињеница да се у пракси и даље недовољно води рачуна о превенцији секундарне виктимизације, пре свега због вишеструких испитивања, неадекватне комуникације и неретко одсуства психолошке подршке малолетнику што често доводи до додатних траума код малолетних сведока. Ово је управо супротно основним циљевима кривичноправне заштите малолетника у кривичном поступку. У пракси постоје и позитивни примери нарочито у специјализованим одељењима судова, али главни проблем представља то што они на територији Републике Србије још увек нису правило, већ изузетак.

Из свега представљеног у раду можемо извести закључак да је заштита малолетника као сведока у кривичном поступку у Републици Србији нормативно добро постављена и у великој мери усклађена са међународним стандардима. Ипак, стварни домет тих норми зависи од њихове доследне и правилне примене у пракси. Да би се успоставио концепт који се и у пракси остварује неопходно је даље додатно унапређивање институција, почев од техничке опремљености судова, затим јачање улоге стручних лица

и увођење обавезних програма обуке за све учеснике кривичних поступака које на неки начин укључују малолетна лица.

Даљи развој система заштите малолетника у кривичном поступку, нарочито када су они истовремено и жртве и сведоци треба да иде у правцу јачања концепта правосуђа прилагођеног деци уз успостављање јасних протокола поступања и додатног и унапређеног развоја сарадње међу институцијама. Само овако свеобухватним и доследним приступом могуће је обезбедити да малолетни сведоци буду заштићени од додатних штетних последица кривичног поступка уз истовремено очување ефикасности кривичног гоњења и правичности поступка. Овим се не штите само права малолетних лица, већ се доприноси и јачању поверења јавности у правосудни систем у целини.

ЛИТЕРАТУРА

Књиге, чланци, приручници:

1. Artello, K., Hayes, H., Muschert, G., & Spencer, J., "What do we do with those kids? A critical review of current responses to juvenile delinquency and an alternative", *24 Aggression and Violent Behavior*, Amsterdam, 2015.
2. Атанасов, С., *Сведок у кривичном поступку*, Правни факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2020.
3. Атанасов, С., „Техника и тактика испитивања сведока“, Тематски зборник радова, Научно истраживачки пројекат: „*Законодавство Републике Србије – стање, циљеви и даљи развој*“ за период 2013 – 2015., Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица, 2013.
4. Атанасов, С., Кнежевић, С., „Испитивање сведока на главном претресу“, *Безбедност*, Год. LXVI, бр. 2, Београд, 2024.
5. Атанасов, С., „Криминалистички интервју са дететом“, *Тематски зборник радова*, Научно-истраживачки пројекат: „Систем заштите људских права и основних слобода – стање, изазови и перспективе“, прва свеска, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица, 2025.
6. Banić, M., Petrović, M., Stevanović, I., *Analiza zakonodavstva Republike Srbije iz perspektive prava deteta*, Centar za prava deteta, Beograd, 2011.
7. Бејатовић, С., *Кривично процесно право*, Службени Гласник, Београд, 2019.
8. Благић, Д. М., *Малолетнички затвор у кривичном праву Републике Србије (докторска дисертација)*, Правни факултет у Београду, Београд, 2015.
9. Бркић, С., „Заштита сведока у законодавству Србије и персепктива развоја“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, Нови Сад, 2005.

10. Brkić, S., „Specificnosti opažanja dece kao svedoka“, *49 Revija za kriminologiju i krivično pravo*, br. 2–3/2011, Beograd, 2011.
11. Бркић, С., „Посебно осетљиви сведоци“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, Нови Сад, 2014.
- 12.
13. Bull, R., “The investigative interviewing of children and other vulnerable witnesses: Psychological research and working/professional practice”, *Legal and Criminological Psychology*, No. 15, 2010.
14. Васиљевић, Т., Грубач, М., *Коментар Закона о кривичном поступку – дванаесто измењено и допуњено издање*, Службени гласник, Београд, 2011.
15. Vujić, N., Stevanović, I., „Pravosuđe po meri deteta pre, za vreme i po okončanju sudskih postupaka u Smernicama Komiteta Ministara Saveta Evrope o pravosuđu po meri deteta“, *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, Beograd, 2015.
16. Vuolanto, V., “Children in Roman Law”, *Oxford Classical Dictionary*, Oxford, 2018.
17. Gasmi G., Lutovac, M., Prlja, S., “International norms protecting children’s human rights – Case study of Serbia”, *Fiat Iustitia*, br. 1/2017, Bucharest, 2017.
18. Dragojlović, J., „The Minors as Victims in a Criminal Proceedings for Criminal Offenses against sexual Freedom“, *Pravo – teorija i praksa*, br. 04/2022, Novi Sad, 2022.
19. Ignjatović, Đ, Simeunović Patić, B., *Viktimologija – opšti deo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2023.
20. Ignjatović, Đ., „Međunarodni izvori prava izvršenja krivičnih sankcija prema maloletnicima“, *Crimen*, br. 2/2018, Beograd, 2018.
21. Илић, И., „Процесна заштита малолетних жртава злостављања и занемаривања“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, Ниш, 2014.
22. Јовашевић, Д., *Малолетничко кривично право*, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, Ниш, 2011.

23. Јовашевић, Д., *Малолетничко кривично право*, Беосинг, Београд, 2008.
24. Кнежевић, С.С., *Малолетничко кривично право (материјално, процесно и извршно)*, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, Ниш, 2010.
25. Ковачевић, М. Д., *Међународни стандарди у области кривичних санкција и мера за малолетнике (докторска дисертација)*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2013.
26. Ковачек Станић, Г., *Породично право*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2019.
27. Лазаров, З. Д., *Заштита сведока у кривичном поступку (докторска дисертација)*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2018.
28. Лукић, Т., Самарџић, С., „Малолетници у кривичном поступку“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, Нови Сад, 2012.
29. Милојевић, М., „Положај оштећеног у правном систему Републике Србије – De Lege Lata и De Lege Ferenda“, *Правни хоризонти*, бр. 10/2025, Правни факултет у Нишу, Ниш, 2025.
30. Милошевић, Н., „Милан Шкулић, Малолетничко кривично право, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2011, 428“, *Анали Правног факултета у Београду*“, бр. 2/2011, Београд, 2011.
31. Nikolić-Ristanović, V., „Kriminalitet maloletnika ili maloletnička delikvencija: pojmovno određenje i njegov značaj“, *Revizija za kriminologiju i krivično pravo*, br. 1-2/2012, Beograd, 2012.
32. Николић Ристановић, В., *Утицај жртве на појаву криминалитета*, Светозар Марковић, Београд, 1984.
33. Павловић, М., *Правна историја света*, Лого плус, Крагујевац, 2009.
34. Рајчић, М., „Ugroženi svjedoci u kaznenom postupku“, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, br. 1, Zagreb, 2005.

35. М. Пауновић, Б. Кривокапић, И. Крстић, *Међународна људска права*, Правни факултет, Београд 2010.
36. Петрић Б., *Коментар Закона о кривичном поступку – друго измењено и допуњено издање*, I књига, Службени лист, Београд, 1986.
37. Симоновић, Б.: *Прибављање и оцена исказа пред полицијом и на суду*, Правни факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 1997.
38. Stevanović, I., *Izazovi u postpenalnom prihvatu maloletnih počinilaca krivičnih dela u Srbiji (norme, praksa i mere unapređenja)*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2020.
39. Stevanović, I., “Posebne mere zaštite deteta u krivičnom postupku“, *Zbornik IKSI*, br. 3, Beograd, 2017.
40. Стојановић, З., *Кривично право – општи део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2020.
41. Стојковић, Д., *Ограничење личне слободе малолетника у кривичном поступку (мастер рад)*, Правни факултет у Нишу, Ниш, 2016.
42. Тирић, З., Димитријевић Б., *Основи судске психијатрије и психологије*, Студентски културни центар Ниш, Ниш, 2009.
43. Ћорић, Д., „О сличностима I разликама дефиниција дефиниција појмова „maloletno lice“ i „dete“ u domaćem pozitivnom pravu“, *Revizija za kriminologiju i krivično pravo*, br. 1/19, Beograd, 2019.
44. United Nations, *Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime*, New York, 2009.
45. Council of Europe. *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on Child-Friendly Justice*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2010.
46. CRIS, *Konačni izveštaj o praćenju sudske prakse o položaju maloletnih žrtava krivičnih dela pred sudovima u Republici Srbiji u 2020. godini*, Institut za kriminološka I sociološka istraživanja, Beograd, 2022.

47. Шкулић, М., *Коментар Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*, Службени гласник, Београд, 2024.
48. Шкулић, М., *Кривично процесно право – општи део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2007.
49. Шкулић, М., *Кривично право – посебни део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2007.

Правни извори:

1. Geneva Declaration of the Rights of the Child of 1924, adopted Sept. 26, 1924, League of Nations O.J. Spec. Supp. 21, at 43, 1924.
2. Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, *Сл. Гласник РС*, бр.85/2005.
3. Закон о ратификацији Конвенције Уједињених Нација о правима детета, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, 15/90 и *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 4/96 и 2/97.
4. Закон о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС.
5. Закон о социјалној заштити, *Службени гласник РС*, бр. 24/2011 и 117/2022 – одлука УС.
6. Закон о спречавању насиља у породици, *Службени гласник РС*, бр. 94/2016 и 10/2013 – др. закон.
7. Закон о полицији, *Службени Гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.
8. Закон о јавном тужилаштву, *Службени Гласник РС*, бр. 10/2023.
9. Закон о бесплатној правној помоћи, *Службени Гласник РС*, бр. 87/2018.
10. Закон о спречавању злостављања на раду и дискриминацији, *Службени Гласник РС*, бр. 36/2010.

11. Закон о програму заштите учесника у кривичном поступку, *Сл. Гласник РС*, бр. 85/2005.
12. Кривични Законик, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – исп., 107/2005, - исп., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 и 94/2024.
13. Породични закон, *Службени гласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011 – др. закон и 6/2015).
14. Општи протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања, *Службени гласник РС*, бр. 19/2022.
15. Посебни протокол о поступању правосудних органа у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања, *Министарство правде Републике Србије*, Београд, 2009.
16. Pravilnik o zameni i izostavljanju (pseudonimizaciji/anonimizaciji) podataka u sudskim odlukama, usvojen na Општој седници Врховног касационог суда, на седници одржаној 20. децембра 2016. године.
17. Стандардна минимална правила Уједињених Нација за малолетничко правосуђе, *Пекинска правила*, Резолуција 40/33 Генералне скупштине Уједињених нација од 29. новембра 1985. године.
18. Упутство о поступању полицијских службеника према малолетним и млађим пунолетним лицима, *МУП Републике Србије*, Београд, 2006.
19. Устав Републике Србије, *Сл. Гласник РС*, бр. 98/2006 и 115/2021.

Интернет извори:

1. Minors as vulnerable participants in social research activities, , <https://www.timelex.eu/en/blog/minors-vulnerable-participants-social-research-activities>, 19. децембар 2025.
2. Uloga sistema socijalne zaštite u primeni vaspitnih naloga, <https://cnzd.rs/uloga-sistema-socijalne-zastite-u-primeni-vaspitnih-naloga/>, 17. децембар 2025.

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора Мирјана Савић

Број индекса 406/2024

Изјављујем

Да је мастер рад под насловом

Заштита малолетника као сведока у кривичном поступку

- Резултат сопственог истраживачког рада;
- Да мастер рад у целини, а ни у деловима није био предложен за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;
- Да су резултати коректно наведени и
- Да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

У Косовској Митровици,

Потпис аутора

18.06.2026.

M. Savich